

Å eie sin egen framtid

*Hvordan opplever foreldreløse jenter som er berørt av HIV og AIDS, seg selv og sin egen hverdag på barnehjem i Tanzania?
Hvilke tanker har de om framtiden?*

Sissel Høeg Instefjord

Masteroppgave i spesialpedagogikk ved Det vitenskapelige
fakultetet, Institutt for spesial pedagogikk

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2010

Sammendrag

Tittel

“Å eie sin egen framtid.”

Bakgrunn

I Tanzania lever over halvparten av befolkningen på mindre enn en dollar dagen, og landet er et av verdens fattigste. Ca. 5.7 % av befolkningen mellom 15 – 49 år er HIV positive (TACAID, 2007). Over halvparten av de smittede er jenter og kvinner.

Fattigdom, tap av foreldre og skolegang, arbeidsløshet, stigmatisering, diskriminering og benektelse er faktorer som gjør at konsekvensene av sykdommen blir så store for disse jentene (Kirkens Nødhjelp, 2005).

Formålet med oppgaven har vært å få innsikt i hvordan tre foreldreløse jenter som er berørt av HIV/AIDS, opplever sin egen hverdag på barnehjem, og å se disse opplevelsene i lys av teori. Det har vært ønskelig å se på jentenes opplevelser i et mestringsperspektiv, det vil si hvilke mestringsressurser og hvilken motstandskraft jentene innehar. Hva er det som er viktig for dem, og hva gir dem mening i hverdagen. Hvilke strategier og ressurser har de tilgjengelig for å takle utfordringer, og hvilke håp har de for framtiden?

Problemstilling

Hvordan opplever foreldreløse jenter som er berørt av HIV og AIDS, seg selv og sin egen hverdag på barnehjem i Tanzania? Hvilke tanker har de om framtiden?

Forskningsspørsmål: Hvordan opplever jentene seg selv og sin situasjon på senteret? Hva er viktig for jentene i hverdagen? Hva opplever jentene som støttende? Hvordan takler jentene utfordringer? Hvilke håp og drømmer har jentene for framtiden?

Metode

Oppgaven har en kvalitativ tilnærming med karakter av en case-design med tre case. Semistrukturert intervju har blitt brukt som metode for innsamling av data som har blitt supplert med feltnotater.

Resultater

Undersøkelsens funn viser at det er stor samvariasjon i hvordan jentene opplever sin egen situasjon. Gjennom en svært strukturert hverdag opplever de sin egen situasjon som trygg, forutsigbar og håndterbar. Alle gir uttrykk for at utdanning er viktig for dem og en viktig faktor for å kunne ta vare på seg selv i framtiden. Fellesskapet mellom jentene på senteret er viktig for to av jentene. De opplever å ha personer de kan støtte seg til i vanskelige situasjoner. Opplevelsen av samhold og fellesskap viser seg også i samlingene med bønn og sang. Alle jentene gir uttrykk for at troen på Gud er viktig for dem, og de opplever at den er med på å skape trygghet i hverdagen. På den andre siden viser funnene at det er lite samhold blant jentene når det gjelder åpenheten rundt HIV og AIDS. Begge jentene som har HIV, gir uttrykk for at de vil bli stigmatisert og isolert av de andre jentene hvis de forteller at de har blitt smittet. I undersøkelsen kommer det klart fram at jentene har planer og forhåpninger for sin egen framtid. Jentene har satt seg egne mål, og de har tro på at de kan klare å nå disse målene.

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har vært en utfordrende, men lærerik prosess.

Gjennom arbeidet med masteroppgaven har jeg fått anledning til å fordype meg i et tema som var helt ukjent for meg, og som derfor har gitt meg ny innsikt og kunnskap. Det er mange som fortjener en takk for at denne oppgaven har kommet i mål.

Først vil jeg gi en stor takk til min veileder, Siri Wormnæs, for god veiledning, motivasjon og støtte gjennom dette langvarige arbeidet med oppgaven. Takk for all god konstruktiv kritikk som har gjort at prosessen har gått framover. Takk også for at du trodde på prosjektet og at du gav meg en tro på at jeg skulle klare å gjennomføre det.

Jeg vil også gi en stor takk til mine informanter som var villig til å dele sine opplevelser og historier. Takk til senteret i Tanzania som var villig til å åpne dørene for meg. Takk også til Berit som har hjulpet meg inn på feltet som jeg skulle undersøke. En stor takk til Victoria som har vært tolk og en stor hjelp under transkriberingsarbeidet. Jeg vil også rette en takk til mine foreldre, Randi og Jan for deres oppmuntringer og hjelp til korrekturarbeid.

Til slutt vil jeg gi en takk til min mann, Gunstein, for tålmodighet og formidling av kunnskap og din evige optimisme på at jeg skulle klare å gjennomføre prosjektet. Helt til slutt en stor takk til Elias og Bendik for deres tålmodighet med mamma under denne prosessen.

Dar es Salaam, april 2010

Sissel Høeg Instefjord

Innhold

SAMMENDRAG	2
FORORD	4
INNHold	5
1. INNLEDNING	9
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA.....	9
1.2 FORMÅL OG PROBLEMSTILLING	10
1.3 OPPGAVENS OPPBYGGNING	11
2. TANZANIA.....	13
2.1 HIV/AIDS	13
2.2 STIGMATISERING.	14
2.3 RELIGIONENS BETYDNING I AFRIKA.....	15
2.4 UTDANNING	16
2.4.1 Skolesystemet i Tanzania	17
2.5 SENTERET	18
3. TEORETISK FORSTÅELSE	19
3.1 MESTRING I ET TEORETISK PERSPEKTIV	19
3.1.1 Mestringsressurser.....	20
3.1.2 Resilience	21
3.1.3 Salutogenese perspektivet	22
3.1.4 Motstandskraft	25
3.1.5 Håp	26

4.	METODISK TILNÆRMING.....	27
4.1	VITENSKAPSTEORETISK PERSPEKTIV	28
4.1.1	<i>Hermeneutikken.....</i>	28
4.1.2	<i>Fenomenologisk tilnærming .....</i>	29
4.1.3	<i>Førforståelse .....</i>	29
4.2	KVALITATIV FORSKNINGSTILNÆRMING.....	30
4.2.1	<i>Intervju for innsamling av data. ....</i>	31
4.2.2	<i>Feltnotater.....</i>	31
4.3	CASE-STUDIE	32
4.4	VALG AV INFORMANTER.....	33
4.4.1	<i>Tilgang til feltet.....</i>	33
4.4.2	<i>Det endelige utvalget.....</i>	34
4.5	INNSAMLING AV DATA	34
4.5.1	<i>Valg av tolk .....</i>	34
4.5.2	<i>Utarbeidelse av intervjuguiden .....</i>	35
4.5.3	<i>Prøveintervjuet .....</i>	36
4.5.4	<i>Intervjusituasjonen.....</i>	36
4.5.5	<i>Bruk av tolk i intervjusituasjonen.....</i>	38
4.5.6	<i>Transkribering.....</i>	39
4.6	ANALYSEN	40
4.7	KVALITETSIKRING AV FORSKNINGEN	42
4.8	ETISKE REFLEKSJONER	45
4.9	GODKJENNING AV PROSJEKTBESKRIVELSEN	47

5.	DE TRE CASENE	48
5.1	ROSE	48
5.1.1	"Jeg takker senteret for at jeg har fått en sjanse til å bo her"	49
5.1.2	"Jeg liker å lære å lese engelsk"	50
5.1.3	"Det er en jeg føler det er lett å snakke med".	53
5.1.4	"Hvis jeg sier det til de andre, vil jeg bli isolert..."	53
5.1.5	"Jeg vil jobbe i staten eller bli president"	54
5.2	MIRIAM	55
5.2.1	"Siden jeg kom hit på senteret, føler jeg meg så bra og glad"	56
5.2.2	"Jeg liker å lære nye ting"	57
5.2.3	"... hun hjelper meg mye hvis jeg har et problem"	58
5.2.4	"Jeg følte meg bedre etter at folk var nær meg i den situasjonen"	59
5.2.5	"Jeg vil gjerne bli pilot"	59
5.3	OLIVIA	60
5.3.1	"Nå får jeg hjelp fra senteret"	61
5.3.2	"Jeg liker å lese og gjøre arbeidsoppgaver"	62
5.3.3	"Jeg har ingen venner her"	62
5.3.4	"Jeg følte meg alene"	63
5.3.5	"Jeg skal hjelpe andre foreldreløse"	63
6.	KRYSS-ANALYSE AV CASENE.....	65
6.1	HVORDAN OPPLEVER DE SEG SELV OG SIN EGEN SITUASJON?	65
6.2	HVA ER VIKTIG FOR DEM I HVERDAGEN?	66
6.3	HVA OPPLEVER JENTENE SOM STØTTENDE?.....	67

6.4	HVORDAN TAKLER JENTENE UTFORDRINGER?	68
6.5	HVILKE HÅP OG DRØMMER HAR DE FOR FRAMTIDEN?	68
7.	DRØFTING	70
7.1	HVORDAN OPPLEVER JENTENE SEG SELV OG SIN EGEN HVERDAG PÅ SENTERET?	70
7.1.1	<i>Hvordan de ser på seg selv</i>	70
7.1.2	<i>Opplevelsen av å være foreldreløs</i>	71
7.1.3	<i>Opplevelsen av å leve med HIV</i>	72
7.1.4	<i>Opplevelsen av en forutsigbar hverdag</i>	74
7.2	HVA ER VIKTIG FOR JENTENE I HVERDAGEN?	75
7.2.1	<i>Viktigheten av å få en utdanning</i>	75
7.2.2	<i>Viktigheten av å være til nytte</i>	77
7.2.3	<i>Viktigheten av å være sammen med andre</i>	77
7.3	HVA OPPLEVER JENTENE SOM STØTTENDE?	78
7.3.1	<i>Opplevelsen av å ha andre personer som støttespillere</i>	78
7.3.2	<i>Opplevelsen av å ha troen som støttende</i>	79
7.4	HVORDAN TAKLER JENTENE UTFORDRINGER?	80
7.5	HVILKE DRØMMER OG HÅP HAR JENTENE FOR FRAMTIDEN?	81
8.	AVSLUTNING	83
8.1	AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	84
	KILDELISTE	86
	VEDLEGG	92

---

1. Innledning

I dette kapitlet vil valg av tema for oppgaven bli beskrevet. Videre vil formålet og problemstilling bli presentert for deretter å gi en oversikt over oppgavens struktur og oppbygging.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Det siste året av masterstudiet har jeg bodd i Tanzania med min familie. Det har derfor vært naturlig å velge et tema for masteroppgaven som tar utgangspunkt i Tanzania og Afrika. Etter å ha lest en del om Tanzania ble jeg svært interessert i hvordan hverdagen oppleves for barn og unge mennesker i Afrika og da særlig jenters opplevelser. I Tanzania lever over halvparten av befolkningen på mindre enn en dollar dagen, og det er et av verdens fattigste land. Tanzania er som mange land sør for Sahara rammet av HIV og AIDS, og ca. 5.7 % av befolkningen mellom 15 – 49 år er HIV positive (TACAID, 2007). Omtrent 60 % av de smittede er jenter og kvinner, og det er en økende smitte blant jenter mellom 15 til 24 år. Fattigdom, tap av skolegang, arbeidsløshet, stigmatisering, benektelse og diskriminering er faktorer som gjør at konsekvensene av sykdommen for disse jentene blir så store (Kirkens Nødhjelp, 2005).

Barn og ungdom er også en stor gruppe som lider på grunn av HIV/AIDS epidemien. Man anslår at hittil har ca. 14 millioner barn i landene sør for Sahara mistet en eller begge foreldrene på grunn av AIDS (UNICEF, 2007). Bare i Tanzania har ca. 970 000 barn blitt foreldreløse som et resultat av AIDS (UNAIDS, 2008 b). I følge Norad (2008 a) representerer denne gruppen en av de avmaktskapende utfordringer man står overfor i kjølvannet av epidemien. Mange av disse barna er blitt berøvet for omsorg, tilhørighet, utdanning og helsetjenester. I tillegg kommer tapet og savnet i

---

forbindelse med foreldrenes sykdom og død. Barna kan også oppleve taushet, skam og stigmatisering (Norad, 2008 a). Flere av disse barna havner på gaten der de blir utsatt for overgrep, kriminalitet, rus og prostitusjon. Mange vil også bli smittet av HIV/AIDS. Norad (2008 a) mener at disse barna ikke bare trenger mat, utdanning og et sted å være, men også omsorg, tilhørighet og en tro på seg selv og framtiden.

Flere utviklingsprogram for barn og unge i Tanzania har som formål å hjelpe foreldreløse og sårbare barn. Denne masteroppgaven vil ta utgangspunkt i et utviklingsprogram som ligger i den sørvestlige delen av Tanzania.

Utviklingsprogrammet ble startet av en norsk dame i år 2000. Hun er arbeidende styreleder for senteret og vil i oppgaven bli kalt Bibi. Programmet driver blant annet et senter der det bor 32 jenter. Jentene er fra ca. 10 til 18 år som alle er blitt foreldreløse på grunn av AIDS og fattigdom. Mange av jentene på senteret har opplevd voldsomme traumer. De har nå fått en ny start og får mulighet til å opparbeide seg et nytt liv. Senteret har som utgangspunkt å veilede og hjelpe jentene til å ta utdanning og gjennom mestringsopplevelser bygge opp jentenes ferdigheter og selvfølelse. Formålet er at jentene skal kunne ta positive valg for sitt eget liv.

1.2 Formål og problemstilling

Formålet med undersøkelsen vil være av kunnskapsinteresse, der målet er å gi en beskrivelse av- og få kunnskap om et fenomen for å få utviklet en helhetsforståelse. Målet er å få innsikt i historien til tre foreldreløse jenter som på en eller annen måte er berørt av HIV og AIDS, og som bor på barnehjem og deres opplevelser av hverdagen og se disse i lys av teori. Det er ønskelig å se på jentenes opplevelser i et mestringsperspektiv, det vil si hvilke mestringsressurser og motstandskraft jentene innehar. Hva er det som er viktig for dem og hva gir dem mening i hverdagen, hvilke strategier og ressurser har de tilgjengelig for å takle utfordringer, og hvilke håp har de for framtiden?

På bakgrunn av dette har undersøkelsen følgende problemstilling:

Hvordan opplever foreldreløsejenter som er berørt av HIV og AIDS, seg selv og sin egen hverdag på barnehjem i Tanzania? Hvilke tanker har de om framtiden?

Denne problemstillingen blir konkretisert og operasjonalisert gjennom fem forsknings spørsmål:

- Hvordan opplever jentene seg selv og sin egen situasjon på senteret?
- Hva er viktig for jentene i hverdagen?
- Hva opplever jentene som støttende?
- Hvordan takler jentene utfordringer?
- Hvilke håp og drømmer har jentene for framtiden?

1.3 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er delt inn tre deler med en teoridel, en metodedel og en empiridel. I kapittel 2 vil det bli gitt det en kort redegjørelse om Tanzania og ulike temaer som er knyttet til Tanzania, slik som HIV og AIDS og stigmatisering, utdanningssystemet og betydningen av utdanning, religionens betydning for folk i Tanzania samt en liten redegjørelse om senteret som er utgangspunktet for undersøkelsen.

Kapittel 3 er en teoridel hvor vesentlige teorier som vil bli brukt til å belyse oppgavens problemstilling, vil bli presentert. Her vil det bli fokusert på relevante teorier om mestring.

I kapittel 4 vil undersøkelsens metode bli presentert og drøftet.

I kapitlene 5 og 6 vil først de tre casene i undersøkelsen bli presentert hver for seg, for så å bli kryssanalysert for å belyse likheter og ulikheter i de tre casene. Kapittel 7 inneholder tolkning og drøftning av data. Her vil funnene bli drøftet opp mot annen forskning og relevante teorier. I avslutningen vil problemstillingen forsøkt å bli besvart, samt at det blir gitt noen refleksjoner rundt undersøkelsesprosessen.

---

2. Tanzania

Tanzania er det største landet i Øst Afrika med en populasjon på ca. 40 millioner fordelt på mer enn 120 stammer. Landet har stor politisk og religiøs stabilitet med en svak oppgang i den økonomiske veksten. Denne veksten kommer ikke de fattige til gode. Av 177 land er Tanzania rangert som nr. 151 på UN'S Human Development Index for 2009. Nasjonalproduktet per pers. er på ca. 350 US dollars i året. Det vil si at ca. 70 % lever for mindre enn 1 dollar per dag. Forventet levealder for kvinner er 54 år og 51 år for menn (Kirkens Nødhjelp, 2008). Engelsk og kiswahili er de offisielle språkene i landet. Engelsk blir brukt i administrasjon og i undervisning, men blir ikke forstått av folk flest.

2.1 HIV/AIDS

I Tanzania lever ca 1.4 millioner mennesker med HIV og AIDS. Dette er en stor trussel mot den nasjonale utviklingen. Kvinner utgjør den høyeste delen av smittede som er ca. 760 000 (UNAIDS, 2008 b). Dette viser at unge kvinner og jenter er den mest sårbare gruppen når det gjelder HIV smitte. Unge kvinner er mest utsatt for å bli smittet både av fysiologiske grunner og på grunn av deres svake sosiale posisjon i samfunnet. Mange unge kvinner utsettes for overgrep fra blant annet familiemedlemmer og lærere. På grunn av fattigdom og mangel på forsørgere er det også mange jenter som blir tvunget til prostitusjon (Norad, 2008 b).

Selv om antall HIV smittede har stagnert i Tanzania de siste årene, er barn og unge fremdeles enn svært berørt og sårbar gruppe når det gjelder konsekvensene av HIV og AIDS (UNAIDS, 2008 b). Foreldreløshet er et økende problem. Omtrent 970 000 barn i Tanzania under 15 år er foreldreløse på grunn av AIDS (ibid).

Mange av de foreldreløse barna vokser opp hos slektninger, særlig hos besteforeldre som lever i samfunn som allerede er preget av fattigdom, dårlig infrastruktur og mangel på helse- og sosiale tjenester. Å ta på seg dette ansvaret er svært tungt å bære for mange av de fattige storfamiliene og blir ofte en økonomisk belastning for dem (UNICEF, 2007).

I mange tilfeller blir barn tvunget til å slutte skolen for å tjene penger til resten av familien og for å ta seg av syke slektninger. Dette gjelder i større grad for jenter enn for gutter. Prostitusjon kan i mange tilfeller sees om eneste utvei til å få et levebrød. Det ender ofte med at de fryses ut av familien hvis de blir smittet. De kommer dermed inn i en ond spiral der fattigdom gjør disse kvinnene syke, og sykdommen fører igjen til økt fattigdom (Human Right Watch, 2001).

I følge UNAIDS (2008 a) fører HIV/AIDS til at et økende antall barn og ungdom føres inn i fattigdom. Konsekvensen blir at mange unge går sultne, har dårlig helse, er traumatiserte og har mer eller mindre tilgang til skolegang. For mange av disse ungdommene vil livet føles uten mening og uten håp.

2.2 Stigmatisering.

Stigmatisering av HIV og AIDS smittede og familier med smittede, er svært vanlig i Tanzania. Stigmatisering er en stor utfordring som skaper unødvendige store ekstra lidelser for dem som er smittet med HIV. Stigmatiseringen kan være vel så ødeleggende for mennesker med HIV som sykdommen selv. Konsekvensene fører ofte til at de blir utstøtt av familien, de blir isolerte, de får mangel på omsorg og hjelp, de mister mange rettigheter, de kastes ut av skole og jobb, blir nektet medisinsk hjelp og blir utsatt for vold (UNAIDS, 2007).

En av grunnene til stigmatiseringen kan være at for mange mennesker blir sykdommen assosiert med en uakseptabel sex atferd eller at de er sprøytenarkomane.

AIDS blir av mange sett på som uhelbredelig med et plagsomt dødsleie (ibid). Folk flest og mye helsepersonell er ikke informert nok om sykdommen og mangler den dype forståelsen og kunnskapen om HIV og AIDS. Personer som er smittet med HIV, og deres familier utvikler ulike strategier for å mestre det å leve med stigmatiseringen. Flere velger å være tause i forhold til sykdommen. Ved å la være å fortelle det til andre beskytter de seg selv mot en situasjon som kan være enda verre enn sykdommen selv. Frykten for stigmatisering fører også til at mange vegrer seg for å la seg teste (ibid).

Internasjonalt Center for Research on Women (ICRW) kom i 2003 ut med en utredelse om stigmatisering i forhold til HIV og AIDS i flere land i Afrika. Denne utredelsen kom fram til at de største årsakene til stigmatisering og diskriminering er mangelfull kunnskap om sykdommen, frykten for sykdom og død, seksuelle normer og moral og manglende innsikt i hva som er stigmatiserende og diskriminerende.

2.3 Religionens betydning i Afrika

I Afrika er religion en del av den afrikanske kulturarven. I følge Mbiti (1989) er religionen noe av det mest grunnleggende og betydningsfulle i en afrikaners liv. Religionen har dominert den afrikanske tenkemåten i så mange år at den har vært med å forme deres kultur, deres sosiale og politiske liv og den økonomiske aktiviteten i mange afrikanske land. Alle er bærere av troen, og den er skrevet i menneskenes hjerte og tanker (Mbiti, 1991). Religionen skaper en trygghetsfølelse hos folk i Afrika. Gjennom religionen vet de hvem de er, hvordan de skal handle i ulike situasjoner og hvordan de skal løse ulike problemer. I deres virkelighetsforståelse finnes en gud som er forklaring på alt som er til, og som opprettholder alt (Mbiti, 1989). Den afrikanske tradisjonelle religionen er ikke primært for det individuelle mennesket, men for fellesskapet som mennesket er en del av. I det tradisjonelle afrikanske samfunnet finnes det følge Mbiti (1989) ikke et eneste menneske som ikke

---

er religiøst. Den religiøse deltagelsen favner hele livet, og hele eksistensen er et religiøst fenomen (Mibiti, 1989).

Kristendommen og Islam står sterkt i Afrika. Disse religionene klarer ikke å favne hele livet til afrikanerne, slik de er vant med i forhold til den altomfattende tradisjonelle religionen. Det er ikke nok for en afrikaner å lære om troen to, tre ganger i uken. Skal man omvendes til kristendommen eller islam, må religionen være total. Den må omfatte deres språk, tankemønster, sosiale relasjoner, handlinger og holdninger (Mbiti, 1991). De fleste som omvender seg til en annen religion vil bære mye av den tradisjonelle troen med seg (ibid).

I Tanzania er det ca 30 % kristne og ca 35 % muslimer. De resterende bekjenner seg til tradisjonelle og andre religioner. Den katolske kirken har den største oppslutningen blant kristne trosretninger, men også den lutherske og anglikanske kirken står sterkt (Kirkens Nødhjelp, 2008). Gjennom de siste årene har også den karismatiske bevegelsen vokst sterkt i Tanzania, som ellers i det sørlige Afrika.

2.4 Utdanning

Utdanning er en grunnleggende menneskerettighet og regnes som et av de mest effektive virkemidlene mot fattigdom i følge UNESCO (2009). Kofi Annan uttalte en gang at ” utdanning er en menneskerettighet med en enorm kapasitet til å forandre. Den er fundamentet for frihet, demokrati og bærekraftig menneskelig utvikling ” (PLAN, 2008). Aldri har så mange barn i Afrika fått skolegang, men mange barn og særlig jenter faller fra på veien til videre og høyere utdanning (Norad, 2008 c). Utdanning av jenter er en effektiv og god måte å skape utvikling på. Ved å gi jenter utdanning og kunnskap kan de få seg jobb og inntekt. På denne måten kan utdanning føre dem ut av fattigdom.

Utdanning er også med på å gi kompetanse, ikke bare faglige kunnskaper, men også holdninger og ferdigheter som skal anvendes i det virkelige liv (Breilid & Møller Sørensen, 2008). Gjennom utdanning kan jentene gjøre seg bevisst på sine egne rettigheter og sitt eget menneskeverd. Dette vil kunne gi dem styrke og selvtillit. Utdanning er med på å gi håp hos jenter som ellers kanskje ikke ville hatt noen tro på en god framtid (Norad, 2008 d). Utdanning er med på å gi kompetanse på det individuelle plan, men også i forhold til det samfunn man lever i. Per Schultz-Jørgensen (2001), ref. i Breilid og Møller Sørensen (2008), påpeker at kompetanse er forbundet med en opplevelse av å kunne noe. Det er knyttet til å handle i sosiale sammenhenger og i forhold til de utfordringer man står overfor. Kompetanse har med å se seg selv som en helhet og å kunne bruke alle sine ressurser.

2.4.1 Skolesystemet i Tanzania

Selv om skolesystemet i landene i det sørlige Afrika har blitt bedre, er det fremdeles mange barn som faller utenfor skolesystemet. Det er også store ulikheter mellom jenter og gutter. I landene sør for Sahara går ca 73 % prosent av alle guttene i skolealder på skolen, mot 67 % av alle jentene (Norad, 2010).

Skolesystemet i Tanzania er organisert i en struktur som er 2 – 7 – 4 – 2 - 3+. Det vil si at skolesystemet har 2 årig førskole, 7 årig grunnskole fra 7 til 14 år, 4 årig ungdomskole som deles inn i ordinært nivå(O-level) og 2 årig avansert nivå (A-level). Deretter kan man bygge på 3 år eller mer på høyere nivå som inkluderer universitetsutdanning. Ca 98 % av alle barn i Tanzania begynner på skolen. Grunnskolen i Tanzania er obligatorisk og gratis, og den begynner med standard 1(1.klasse) og ender opp i standard 7 (7. klasse). For å kunne gå videre i ungdomskolen og høyere utdanning, i alt seks år, må elevene betale skolepenger. Selv om grunnskolen er gratis, er det mangel på kvalifiserte lærere, skolebygninger og skolebøker. Elevene må betale for bøker, materiell og uniformer selv (Werrema, 2006). Nesten alle barn i Tanzania begynner på grunnskolen når de er syv år, men på

---

grunn av fattigdom, foreldreløshet og sykdom slutter mange elever skolen i løpet av grunnskolen. Dette gjelder særlig jenter som enten må finne seg jobb for å tjene penger til familien, eller de må gifte seg (TACAIDS, 2007).

2.5 Senteret

Senteret ligger i den delen av Tanzania med høyest andel av HIV smittede. Området er svært fattig og innbyggerne har ofte mangel på vann, mat og husholdningsartikler. En stor trafikkåre går gjennom distriktet. Trailersjåfører og andre gjennomreisende tilbyr ofte unge kvinner vann og mat for sex. Dette fører til at en stor del av befolkningen langs hovedveien er smittet av HIV. Senteret drives av en lokal basert organisasjon i Tanzania som prøver å bekjempe fattigdom og HIV/AIDS i distriktet. Dette gjør de ved å gi jentene som bor på senteret og foreldreløse barn i fosterhjem støtte til utdanning og ved å gi hjelp til deres familier. Senteret ble startet av en norsk dame som et uformelt prosjekt i 1998 og ble offisielt åpnet i 2000. Senteret driver nå barnehjem for jenter, fosterhjemsordning til foreldreløse barn i distriktet, førskole og fadderordning. På senteret bor det 32 jenter i alderen 10 til 18 år. De er foreldreløse på grunn av HIV/AIDS og fattigdom. Senteret har som mål å gi jentene utdanning og et hjem med omsorg der de kan få en drivkraft til å leve og mulighet til å ta styring over eget liv. Som administrerende leder ved senteret sier ” *Jeg vil være med å stimulere barna til å bli selvstendige og eie sin egen framtid.*”

---

3. Teoretisk forståelse

Jentene som er informanter i dette forskningsprosjektet, har opplevd flere traumer og påkjenninger i livet. De har levd i fattigdom, opplevd sykdom, skam, tap av nærmeste, sorg og andre stressfaktorer. I dette forskningsprosjektet har det vært ønskelig å undersøke hvordan de opplever at de takler hverdagen på tross av alle belastningene de har stått overfor. Det har vært ønskelig å se disse opplevelsene i forhold til et mestringsperspektiv. Mestringsteorier som er knyttet til oppgaven, vil være Lazarus og Folkmans mestringsstrategier, resilience forskning, salutogenese perspektiv med opplevelsen av sammenheng (OAS) som det sentrale begrep og Sommerschildts perspektiv på motstandskraft.

3.1 Mestring i et teoretisk perspektiv

Mestringsbegrepet i faglitteraturen blir ofte knyttet til stressbegrepet der det ikke er snakk om resultatet, men den prosessen man går i gjennom. Det vil si de anstrengelsene man gjør for å forholde seg til situasjonen når man opplever utfordringer i livet.

I Bø og Helles pedagogiske ordbok (2002, s. 159) defineres mestring som et begrep

som brukes ofte i samme betydning som livskompetanse og folks evne og ferdigheter til å klare sitt eget liv. Det innebærer også å være til nytte, påta seg ansvar, ha kontroll over eget liv og sin situasjon, kunne vise nestekjærighet, empati og å kunne møte og mestre motgang.

Mestringsopplevelser er grunnleggende for læring og utvikling av et positiv selvbylde, og de er med på å skape motivasjon (Skaalvik & Skaalvik, 1996).

3.1.1 Mestringsressurser

Lazarus og Folkman (1984) definerer mestring som en konstant skiftende kognitiv og atferdsmessig innsats for å håndtere utenforliggende eller indre krav som dukker opp, og som oppleves vanskeligere enn de ressursene individet er besittelse av. Videre mener de at mestring er synonymt med å få kontroll over egen situasjon, noe som er avhengig av individets ressurser. Ressurser som vil være av betydning, er blant annet engasjement, evne til problemløsning, sosiale ferdigheter og sosial støtte.

Disse mestringsressursene er avhengige av flere faktorer, mener Lazarus og Folkman (1984). En av faktorene er *individets helse*. De mener at god helse fører til mer energi som igjen fører til at man klarer å mestre utfordringer. Forskning viser at mennesket tross fattigdom og sykdom klarer å mestre hverdagen sin svært godt, men sier Lazarus og Folkman (1984), det er lettere å mestre hverdagen når man føler seg sunn og frisk.

Positiv tenkning er en annen faktor som kan spille inn som mestringsressurs. Har man et positivt syn på verden og seg selv, vil det ha innvirkning på hvordan man mestrer utfordringer man kan oppleve i hverdagen. Å ha et positivt håp om fremtiden kan skape en tro på at man har makt til å påvirke sitt eget liv og at konsekvensene er kontrollerbare. Mestringsressursene kan være påvirket av en tro på rettferdighet, tro på fri vilje og tro på en gud. Rotter (1976), referert i Lazarus og Folkman (1984), beskriver ”locus of control” som en grunnleggende kognitiv innstilling mennesket innehar til å ha kontroll over eget liv. Det motsatte er at individet har liten tro på egen påvirkningskraft og at individets handlinger blir styrt av ytre skjebne eller en gud. Troen på en gud kan altså for mange være en mestringsressurs, men for andre kan troen på en straffende og allmektig Gud føre til at personen vil oppfatte en ulykkelig situasjon som straff og dermed godta situasjonen og ikke gjøre noe med den (Lazarus & Folkman, 1984).

Problemløsningsferdigheter er en mestringsressurs som inkluderer individets evne til å søke informasjon og hjelp. Personen har kapasitet til å analysere situasjonen og ut

---

fra dette overveie flere løsningsstrategier og planlegge å utføre en hensiktsmessig handling (ibid).

Sosial støtte er en viktig ressurs som er knyttet til personens ytre miljø. Det å ha mennesker rundt seg som gir en emosjonell støtte, veiledning og konkret hjelp, har man sett som en viktig mestringsressurs for mennesker som kommer opp i traumatiske og stressende situasjoner (ibid).

3.1.2 Resilience

Begrepet resilience ble først introdusert av Michael Rutter og blir ofte oversatt som elastisitet eller motstandskraft. Rutter (2000) fremhever at motstandskraft ikke bare bør tenkes på som en medfødt egenskap, men også som en prosess der barnet får en tilfredsstillende utvikling tross møte med utfordrende faktorer i miljøet (Lassen, 1998, Rutter, 2000). Ulike forskere har gjennom flere år vært opptatt av å identifisere risikobarn og risikofaktorer for barns utvikling. Det gjennomgående i mye av resilienceforskningen er at en del barn viser normal psykisk og sosial utvikling og mestrer sitt voksenliv til tross for en oppvekst med mange risikofaktorer (Lassen, 1998, Rutter, 2000). Disse risikofaktorene kan være individuelle, slik som sykdom, tap og sorg eller miljømessige faktorer, som fattigdom, mishandling eller omsorgsvikt (Befring, 2008). I resilienceforskningen har man prøvd å finne ulike beskyttende faktorer hos barn som har vokst opp under belastende forhold. Med beskyttende faktorer menes faktorer som beskytter mot stressende hendelser i livet ved å modifisere dem (Werner & Smith, 1992). Funnene i resilienceforskningen viser at beskyttende faktorer må sees i interaksjon mellom individets egenskaper, miljøet og risikoen. Her vil tre beskyttende faktorer bli beskrevet.

Personlige egenskaper er den første faktoren. Det vil være avgjørende hva slags temperament personen har og hvilke tilbakemeldinger personen får fra sine omgivelser. Egenskaper som kan beskytte mot stress, kan blant annet være god

---

selvtillit, høy IQ, evne til problemløsning, internal locus of control og høy selvaktelse. Det kan også være å ha empati og oppmerksomhet mot andre, en evne og et ønske om å planlegge, samt en sans for humor (Lassen, 1998, Werner, 2005).

Den andre faktoren er personens ferdigheter og verdier. Med det menes hvordan personen bruker sine evner og har tro på egne evner og tro på å kunne påvirke sitt eget liv. Det vil også si om personen har en realistisk tro på egen utdanning og en positiv tro på framtiden.

Den tredje er om personen har nære relasjoner til andre, da særlig omsorgspersoner. Resilience bygger på gode relasjoner. Det er viktig å ha gode støttespillere rundt seg som er der og støtter i vanskelige situasjoner. Det kan være familie, venner, naboer, menigheten, ulike foreninger eller andre mennesker som har betydning for personen. Gode utdanningserfaringer samt det å ha en sterk religiøs tro, har også vist seg å være gode beskyttende faktorer mot stress og traumatiske situasjoner (Lassen, 1998, Rutter, 2000, Werner, 2005).

Barn som på tross av store påkjenninger har noen av disse beskyttende faktorene, kan se ut til å ha utviklet resistens mot negative erfaringer. De klarer å sette fokus på det som er positivt og løfterikt. Det ser også ut til at de er i stand til å utvikle et positivt selvbilde og holde fast ved en tro på at det tross alt finnes noen trygge holdepunkter i livet (Befring, 2008).

3.1.3 Salutogenese perspektivet

Det salutogenetiske perspektivet handler om prosesser som fører individet framover mot god helse til tross for stor risiko. Begrepene salutogenese og mestringsprosesser ligger tett opp til hverandre, men sier Sommershild (2008, s. 50): ”Ordet salutogenese markerer på en kraftigere måte at vi står overfor en annerledes måte å tenke på, og det er den viktigste forskjellen – salutogenesebegrepet er knyttet til en helhetlig teori.” Mestringsbegrepet i et salutogeneseperspektiv er ikke knyttet til

---

resultatet, men prosessen. Det vil si de anstrengelser man gjør for å forholde seg til situasjonen. Antonovsky (2007) tar utgangspunkt i at alle mennesker utvikler ulike grader av generelle motstandsressurser som har betydning for hvordan man takler sykdom, sorg og andre stressfaktorer man kan oppleve (Sommerschild, 2008). Gode motstandsressuser kan være god økonomi, sosialt nettverk med sterk grad av tilhørighet, høy ego-styrke og religion. Den enkeltes ressurser vil gi ulike grunnholdninger til hvordan man takler livets utfordringer. Antonovsky kaller denne grunnholdningen for ”opplevelse av sammenheng” (OAS) (Malterud & Walseth, 2004). Han hevder at det å kunne forstå og sette ting i sammenheng slik at man opplever kontinuitet, er avgjørende for hvordan man klarer seg her i livet. Å inneha OAS bidrar til å skape personlig vekst, gir kontroll over eget liv og gir bedre selvinnsikt slik at man kan ta i bruk nye og ubrukte muligheter og mestringspotensialer (Antonovsky, 2007). Han knytter dermed mestring til OAS. OAS beskrives som en global holdning som består av tre komponenter: opplevelse av begripelighet, opplevelse av håndterbarhet og opplevelse av meningsfullhet. Det er styrken på disse tre komponentene som avgjør utfallet.

Opplevelse av begripelighet eller forståelighet handler om hvordan man opplever indre og ytre stimuli som begripelige og kognitivt forståelige (ibid). En person med høy grad av opplevelse av begripelighet vil oppfatte de stimuli personen møter som forståelige, ordnede, konsistente og strukturerte. En annen person med lav grad av opplevelse av begripelighet som møter de samme stimuli, kan oppfatte dem som kaotiske, tilfeldige og uforklarlige (Breilid, 2007). Dette innebærer også en forventning om at framtidige stimuli vil oppleves som forutsigbare og forståelige (ibid). Det skjer ved at stimuliene settes inn i en sammenheng og kan forklares. Hvis sult, død og andre katastrofer inntreffer hos et menneske med høy grad av opplevelse av begripelighet, vil personen klare å gjøre dem begripelige (Antonovsky, 2007).

Opplevelse av håndterbarhet gir en følelse av at utfordringer man møter, kan håndteres. Et menneske med en stor grad av opplevelse av håndterbarhet vil ikke

---

kjenne seg som et offer eller føle at livet behandler en urettferdig. Personen vil ikke føle seg hjelpeløs, men være i stand til å mestre en situasjon som oppleves vanskelig, og ha tro på at man kan finne fram til løsninger (Sommerschild, 1998). Med en stor grad av opplevelse av håndterbarhet har man en tro på at mestringsressurser står til rådighet. Det vil si både de ressurser man selv har kontroll over og de som kontrolleres av andre, det være seg familie, venner, Gud eller andre man stoler på og har tillit til (Antonovsky, 2007).

Opplevelse av meningsfullhet vil si å finne en mening i dagliglivet som ikke bare er kognitiv, men også følelsesmessig. Den viser til det å være delaktig og engasjert i de prosesser som er med på å skape ens daglige erfaringer, ved at man er med i aktiviteter som gir mening og at man er med på å skape sin egen framtid. Opplevelse av meningsfullhet går ut på i hvilken utstrekning man kjenner at livet har et følelsesmessig innhold. Det vil si at de krav og problemer livet kan gi, oppleves som verdt å investere energi, engasjement og hengivelse i. Personer med sterk opplevelse av meningsfullhet kan gi uttrykk for at det er enkelte områder i livet som er viktig for dem. Det er noe som gir engasjement og mening (Antonovsky, 2007, Breilid, 2007). Opplevelse av meningsfullhet anses som det mest sentrale av de tre elementene fordi det skaper motivasjon og lyst til å gå videre (Antonovsky, 2007).

En person med høy grad av ”opplevelse av sammenheng” opplever at hun kan skape orden av kaos og vil handle for å oppnå det. Hun vil være åpen for ny kunnskap som kan gi en opplevelse av kontroll og en opplevelse av at handlingene kan være med å påvirke utfallet (ibid).

Antonovsky (2007) støtter seg på Frankel sitt arbeid. Frankel (1975), referert i Antonovsky (2007) og Egeland (2006), mener at mennesket søker å gi mening til livets hendelser. Ved å velge å se mening i en vanskelig livssituasjon kan mennesket vinne kraft til å gå videre. Det vil si at viljen til å skape mening er essensiell for viljen

---

til å leve. Frankel (ibid) mener videre at hvis vi behandler mennesket som et offer for omstendighetene, lammer vi dets vilje til å søke å forandre seg og sin situasjon.

3.1.4 Motstandskraft

Sommerschild (2008) har gjennom sin forskning sett på hva som er gode mestringsvilkår. Ut i fra både salotugense perspektivet, resilience forskning og mestrings teorier har hun laget en modell som inneholder elementer som vil være med på å skape god motstandskraft hos mennesket. Hun bygger sin modell på to hovedområder: tilhørighet og kompetanse.

Som vist i de nevnte teoriene er trygge, stabile og emosjonelle tilknytninger viktig. Sommerschild (2008) mener at minst en nær fortrolig er en grunnleggende ressurs for menneskets livsløp. Motstandskraft skapes gjennom den trygghet familien eller andre omsorgspersoner kan gi. Tryggheten skapes gjennom en forutsigbar hverdag og tilhørighet med de andre i familien eller det fellesskapet man lever i. Denne forutsigbarheten er med på å gi individet mulighet til innflytelse og kontroll over eget liv (Sommerschild, 2008).

Det å kunne noe og evnen til å tilegne seg kunnskap gir et godt grunnlag til å møte og mestre motgang. Dette går også igjen i Antonovskys tre elementer som det å forstå situasjonen, ha tro på å finne løsninger og finne mening i å forsøke på det (ibid). Dette ser man også i resilience forskningen og Lazarus og Folkmans mestringsressurser der individets ferdigheter og evner til å finne løsninger og tro på egen påvirkningskraft er viktig.

Sommerschild (2008) mener til slutt at det å være til nytte, få og ta ansvar og utfolde nestekjærlighet gir rik næring til egenverd og skaper motstandskraft til å møte livets utfordringer.

3.1.5 Håp

I denne oppgaven handler håp om at mennesker kan se for seg en framtid uten fattigdom, sykdom og nedverdigelser. Håpet er sentralt for mestring. Håp gjør det meningsfullt for individet å hente fram sine egne ressurser og gjøre noe med situasjonen. Fromm beskriver håpet som det mest sentrale elementet i menneskets eksistens. Håp kan beskrives som en indre tilstand, en aktiv beredskap og en grunnstilling knyttet til liv, vekst og framtid (Egeland, 2006). Det å ha en positiv fokusering på sin egen framtid gir også en opplevelse av å ha kontroll over det som skjer i ens eget livsrom. For at en person skal kunne skape håp for sin egen framtid, må personen få mulighet til å utvikle tiltro til seg selv som aktør i eget liv. Det innebærer en forventning om å ha innflytelse på forhold som skaper ønskelige konsekvenser for en selv og det å være herre over eget liv og sin egen framtid (Befring, 2008).

---

4. Metodisk tilnærming

Problemstillingen i dette forskningsprosjektet er:

Hvordan opplever foreldreløsejenter som er berørt av HIV og AIDS, seg selv og sin egen hverdag på barnehjem i Tanzania? Hvilke tanker har de om framtiden?

Dette er en vid problemstilling, og for å kunne svare på problemstillingen har det vært nødvendig å avgrense og definere hva som ligger i begrepet ”opplevelse av egen hverdag”. Forskningsspørsmålene har vært utgangspunktet for avgrensningen av problemstillingen.

Problemstillingen har blitt konkretisert i fem forskningsspørsmål:

- Hvordan opplever jentene seg selv og sin egen situasjon på senteret?
- Hva er viktig for dem i hverdagen?
- Hva opplever jentene som støttende?
- Hvordan takler de utfordringer?
- Hvilke håp og drømmer har de for framtiden?

Dette kapittelet inneholder en kort beskrivelse av den vitenskaplige referanserammen for oppgaven. Videre redegjør kapitlet for valg av design og metode, innsamling, utvalgskriterier, bruk av tolk, samt analyse av data. Avslutningsvis gis det en vurdering av undersøkelsens kvalitet og validitet og drøfting av etiske aspekter ved undersøkelsen.

4.1 Vitenskapsteoretisk perspektiv

Dette forskningsprosjektet har hatt til hensikt å få tak i informantenes opplevelse av sin egen hverdag, og deretter fortolke dette i lys av en teoretisk forklaringsramme. Tradisjonelt er vitenskapsteoretiske spørsmål og drøftinger avklaringer av grunnlagskriterier for forskning. Det drøftes hva som er gyldige veier til sannhet om ulike fenomen, det vil si hvordan forskningen skal foregå og hvilke spilleregler man skal følge (Aadland, 2004). Vitenskapelige drøftinger som har gjort seg gjeldende i denne oppgaven har vært: Hvordan har det vært mulig å få tak i informantenes opplevelse og det de formidler, på en best mulig måte? Hvordan kan dette budskapet tolkes og forstås? Hvordan kan jeg som forsker best mulig uttrykke meg og være meg bevisst min egen førforståelse, slik at tolkningen ikke blir for mye preget av mine egne erfaringer, men at den blir så nøyaktig og sannferdig som mulig? (ibid)

4.1.1 Hermeneutikken

Forskningsprosjektet er vitenskapsteoretisk basert i hermeneutikken, som betyr ”læren om tolkning” (Dalen, 2004, s. 20). Et av formålene har vært å observere hvordan verden ser ut gjennom informantenes øyne, og hvordan mulige tolkninger av deres situasjon kan se ut gjennom mine øyne (Aadland, 2004). Det har vært ønskelig i oppgaven å fortolke informantenes utsagn ved å fokusere på et dypereleggende meningsinnhold enn det som umiddelbart har blitt oppfattet (Dalen, 2004). Dalen (2004) presiserer at for å få tak i denne dypereleggende meningen må budskapet settes inn i en helhet og sammenheng. Det har vært behov for en fortolkningsprosess for å oppnå en helhetsforståelse (Halvorsen, 2003). I forskningsprosjektet har datamaterialet, det vil si de transkriberte intervjuene pluss feltnotatene, blitt fortolket og forstått i lys av de teoretiske perspektivene som har vært rammen for oppgaven. Hver gang datamaterialet har blitt lest, har det blitt vekslet mellom å se både helheten og studere enkelte deler av fenomenet i undersøkelsen. Denne vekselvirkningen

---

mellom helheten og delene for å oppnå en dypere forståelse kalles den hermeneutiske sirkel (Dalen, 2004). Prosessen som kan sees som en spiral hvor det skjer en kontinuerlig utvikling, og man får ny innsikt i materialet.

4.1.2 Fenomenologisk tilnærming

Det har i forskningsprosjektet vært ønskelig å få tak i informantenes livsverden. Jentenes subjektive opplevelser av sin egen hverdag har stått sentralt. Oppgaven har derfor vært påvirket av en fenomenologisk tilnærming. Fenomenologien setter fokus på folks opplevelse og forståelse av sin situasjon og av sitt hverdagsliv (Befring, 2007). Det handler om å få tak i informantenes livsverden, det vil si den umiddelbare, ureflekterte og teorifrie forståelsen av personer og deres handlinger (Wormnæs, 2008). For å kunne få fram informantenes budskap på deres egne premisser har det som forsker vært viktig å forholde seg så åpen, innlevende og empatisk som mulig i møte med informantene (Aadland, 2004).

4.1.3 Førforståelse

Et sentralt vitenskapsteoretisk spørsmål er hvordan egen førforståelse kan påvirke forståelsen, analysen og fortolkningen av de kvalitative intervjuene. All forståelse er bestemt av en førforståelse, det vil si de ”brillene” vi til enhver tid ser verden igjennom og som farger våre opplevelser, erfaringer og tolkninger av disse (Wormnæs, 2008). Førforståelsen omfatter meninger og oppfatninger man på forhånd har i forhold til fenomenet som skal studeres (Dalen, 2004). Jeg hadde lite kunnskap om feltet før jeg begynte på oppgaven, men jeg hadde desto flere forestillinger og fordommer. Jeg hadde ingen erfaring med HIV smittede eller foreldreløse jenter og var derfor noe engstelig for å begi meg inn på feltet jeg skulle studere. Jeg var usikker på hvordan jeg ville reagere i møte med jentene og deres historier. Jeg leste mye om feltet jeg skulle studere, før undersøkelsen startet for å få kunnskap, en bedre førforståelse og en viss trygghet på det feltet jeg skulle bevege meg inn i.

Bevisstheten rundt egen førforståelse har vært viktig i arbeidet både i møte med informantene og med tolkningen av informantenes utsagn og opplevelser. Jeg har også vært meg bevisst at mine oppfatninger, fordommer og engstelser kan ha virket begrensende i forståelsen og tolkningen av datamaterialet. Ubevisste førforståelser kan føre en på villspor når man skal tolke materialet (Aadland, 2004). Gadamer, referert i Aadland (2004), mener at vi aldri kan møte verden uten fordommer som hjelper oss å finne et system eller mening i det vi står overfor. Det er umulig å forstå noe som helst uten at man har et slags skjema å sette det som skal forstås, inn i. Dersom man ikke har noen forutgående forestilling å tolke inntrykkene ut fra, vil inntrykkene bli kaotiske og usammenhengende (Aaland, 2004).

4.2 Kvalitativ forskningstilnærming

Valg av forskningstilnærming vil være avhengig av undersøkelsens formål og problemstilling (Kvale, 2009). I dette forskningsprosjektet har formålet vært å få kunnskap om- og belyse tre jenters opplevelser av sin egen hverdag og sitt syn på framtiden. I forhold til formålet med oppgaven og problemstillingen ble en kvalitativ forskningstilnærming med karakter av en case-design derfor vurdert som best egnet.

”Et overordnet mål for kvalitativ forskning er å utvikle forståelsen av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet” (Dalen, 2004 s. 16).

I en kvalitativ tilnærming vil man fokusere på informantenes opplevelsesdimensjon og ikke bare på beskrivelsen av forholdene informantene lever under (Dalen, 2004). Ved at forskeren vektlegger opplevelser, meninger og prosesser, gir det forskeren mulighet til å gå i dybden av fenomenet (Dalen, 2004, Kvale, 2009). Oppgaven har en eksplorerende og en induktiv tilnærming ved at den har til hensikt å få en bred og helhetlig forståelse. Den begynner med de enkelte utsagnene og observasjonene og knytter disse sammen til generelle mønstre (Halvorsen, 2003, Vedeler, 2009).

4.2.1 Intervju for innsamling av data.

Et av formålene med det kvalitative forskningsintervjuet er å forstå informantens dagligliv og livssituasjon fra informantens eget perspektiv. På bakgrunn av masteroppgavens tema og problemstilling ble det benyttet et semistrukturert intervju som ble gjennomført etter en intervjuguide. Semistrukturert intervju ble valgt for å kunne gå i dybden og best mulig kunne få fram informantenes opplevelser. Det ble benyttet fastlagte temaer og spørsmål som var valgt ut på forhånd. Ved å ha formulert temaer og spørsmål på forhånd ble det lettere å holde fokus på fenomenet som skulle undersøkes i prosjektet. Samtidig trengte jeg ikke å følge intervjuguiden slavisk, men jeg kunne omrokere spørsmålene i de tilfellene der informantene hadde vanskeligheter med å svare eller der det var naturlig å komme med oppfølgingsspørsmål.

4.2.2 Feltnotater

Som et supplement til intervjuene ble det skrevet feltnotater under datainnsamlingsprosessen. Dette ble gjort for å fange opp hendelser i jentenes hverdag som kunne være viktig datamateriell og som ikke kom fram under intervjuene. Feltnotatene ble skrevet umiddelbart etter deltagende observasjoner i aktiviteter sammen jentene på senteret mens inntrykkene ennå var ferske. Det ble også gjort notater etter samtaler med personalet på senteret. Disse notatene har blitt brukt i beskrivelsene av funn og som en del av materialet i analysen. Postholm (2005) definerer feltnotater som forskerens egne beskrivelser og umiddelbare fortolkninger fra en observasjon eller et intervju. Han vektlegger at feltnotatene er forskerens subjektive vurderinger og ikke objektive beskrivelser av hendelsesforløpet. I denne undersøkelsen har feltnotatene bestått av både objektive beskrivelser av et hendelsesforløp og egne tanker rundt hendelsesforløpet. I de objektive beskrivelsene har det blitt nedfelt alt fra konteksten rundt, stemningen, hva som ble sagt og hva som ble gjort under hendelsesforløpet. Egne tanker og beskrivelser av situasjonen ble

---

notert ved siden av. Det ble også nedfelt notater (memos) under intervjusituasjonen. Det som ble nedfelt, var blant annet kroppsspråk og pauser som kunne være viktige for senere tolkning og analyse.

4.3 Case-studie

I følge Borg, Gall & Gall (2003) er en case-studie egnet når man ønsker å gå i dybden av et fenomen. Fenomenet i dette forskningsprosjektet har vært foreldreløse jenters opplevelse av egen hverdag og deres håp og drømmer for framtiden. Gjennom informantenes utsagn, feltnotater og memos som ble skrevet under intervjuet, har det vært ønskelig å få tak i informantenes opplevelser, følelser og synspunkter for på denne måten å få en dypere og større forståelse av fenomenet. For å belyse fenomenet har tre case blitt valgt. Borg et al. (2003) mener at casene bør være minst to eller flere personer eller tilfeller av et fenomen. Casene i forskningsprosjektet er tre jenter fra 15 til 17 år som hver for seg er et case.

Forskningsprosjektet har undersøkt fenomenet i dets naturlige omgivelser. Jentene ble intervjuet på det senteret der de bor. Ved å ta utgangspunkt i deltakernes synspunkter og studere deltakerne i deres naturlige miljø har prosjektet hatt et emisk perspektiv (Befring, 2007, Borg, et al. 2003). Samtidig har prosjektet hatt et etisk perspektiv ved at fenomenet har blitt satt inn i en teoretisk og analytisk referanseramme (Borg, et al. 2003).

Et fenomen har ofte mange aspekter. Det har derfor vært nødvendig å velge et fokus for forskningen (Borg, et al. 2003, Stake 1995). Ved hjelp av forskningsspørsmålene har det blitt tatt et valg av hva som hører med til fenomenet i dette forskningsprosjektet.

4.4 Valg av informanter

Forskningsprosjektet har hatt som mål å velge case som vil kunne gi informasjon om fenomenet i henhold til problemstillingen (Borg, et al. 2003, Dalen 2004, Stake, 1995). Det har ikke vært ønskelig med mange case da det har vært et mål å gå i dybden på hvert av casene. Kriteriene for utvalget av case har vært at det skulle være jenter fra 15 til 18 år som bor på barnehjem. Denne alderen ble satt fordi jentene da ville hatt noen års erfaringer før de kom på barnehjemmet. Jentene skulle være foreldreløse og på en eller annen måte ha vært berørt av HIV og AIDS. De skulle alle være under utdanning. Et annet kriterium var at de kunne snakke for seg og at de var villige til stille opp.

4.4.1 Tilgang til feltet

Jeg var svært lite kjent med feltet jeg skulle studere. Det var vanskelig å vite hvor jeg skulle finne informanter som kunne være gode representanter for oppgaven. Jeg var derfor avhengig av å få en “portåpner” som kunne hjelpe meg å komme i kontakt med feltet som skulle studeres. En “portåpner” kan i følge Dalen (2004 s. 35) være ”aktører med kontroll over ankomstlinjer til informanten”. Jeg tok kontakt med en norsk dame som har startet et utviklingsprosjekt, der iblant et senter med et barnehjem for jenter. Dette var en dame jeg kjente fra før gjennom min manns arbeid, og jeg hadde på forhånd tilegnet meg noe kunnskap om hvordan senteret ble drevet. Jeg fikk positiv tilbakemelding fra den norske damen (Bibi) som er arbeidende styreleder på senteret. Jeg dro opp til senteret i mars 2009 for å bli kjent med barnehjemmet, og for å se om jentene der kunne være egnet som informanter for prosjektet. I løpet av dette oppholdet fikk jeg også mer innsikt i feltet som skulle studeres, noe som var til hjelp da jeg skulle skrive intervjuguiden. Etter å ha fått klarsignal fra styreren på senteret, ventet jeg med å ta endelig kontakt til etter at godkjenningen fra Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) var klar. Da denne lå klar, tok jeg igjen

---

kontakt med senteret. Vi ble enige om jeg skulle komme i midten av august 2009. Ved ankomsten til senteret hadde jeg et møte med en av koordinatorene på senteret. Sammen gikk vi gjennom listen over jentene for å se hvem som kunne egne seg.

4.4.2 Det endelige utvalget

Utvalget endte med å bestå av tre jenter fra 15 til 17 år. Rose på 17 år, Olivia på 17 år og Miriam på 15 år. Alle er foreldreløse. De har bodd på senteret fra to måneder til fire år. To av dem har selv HIV. Koordinatoren mente at dette var jenter som kunne snakke for seg, og som var villige til å stille opp i et intervju. Hun tok kontakt med jentene, og alle tre sa seg villige til å la seg intervju.

4.5 Innsamling av data

For at empirisk forskning skal ha en verdi, må den ha et relevant og troverdig informasjonsgrunnlag (Befring, 2007). Dette avsnittet vil ta for seg valg og bruk av tolk, utarbeidelse av intervjuguide samt gjennomføring av prøveintervju og intervjuene og transkribering.

4.5.1 Valg av tolk

Ingen av informantene snakket godt engelsk, og mine kiswahili kunnskaper var ikke gode nok til å gjennomføre et intervju på kiswahili. Det var derfor nødvendig å bruke tolk under intervjuene. Ved valg av tolk var det derfor viktig å finne en som både kunne godt kiswahili og engelsk eller norsk. Tolken burde også ha noe kunnskap om feltet og føle seg trygg i en intervjusituasjon. Det var også viktig at tolken kunne skape trygghet og tillit både hos meg som intervjuer og hos informantene (Dalen, 2004). Jeg var først inne på å bruke en av de ansatte på senteret som tolk. En person som var kjent med stedet, ville kunne være til hjelp for å skape god kontakt med

---

informanten og være en trygghetsperson. På den andre siden kunne en tolk som var ansatt på senteret, bli for engasjert og ha vanskeligheter med å være nøytral i intervjusituasjonen. En lokal tolk ville også kunne gjøre det vanskeligere for informanten å åpne seg hvis hun var redd for å si noe galt overfor en ansatt. Jeg hadde kontakter i Kirkens Nødhjelp og endte med å bruke en av deres lokalansatte. Hun kunne både godt kiswahili, godt engelsk og noe norsk. Hun hadde gode kunnskaper om feltet, og hun kunne være til stede sammen med meg når jeg skulle transkribere intervjuene. Dette var noe jeg anså som en nødvendighet. Det var også en fordel at jeg kjente henne godt fra før. Vi ble enige om at jeg skulle skrive intervjuguiden på norsk, og at hun skulle oversette fra kiswahili til norsk i intervjusamtalen. Dette gjorde det lettere under transkriberingen da jeg bare trengte å oversette fra et fremmedspråk til norsk.

4.5.2 Utarbeidelse av intervjuguiden

En intervjuguide bør omfatte sentrale temaer og spørsmål som skal dekke de viktigste områdene studien skal belyse (Dalen, 2004). I dette forskningsprosjektet ble et semistrukturert intervju benyttet. Det vil si at intervjuet fulgte en guide med fastlagte temaer og spørsmål. Det ble tatt utgangspunkt i problemstillingen. For å være sikker på at intervjuguiden dekket de områdene det var ønskelig å belyse, ble guiden strukturert i forhold til forskningsspørsmålene. De hadde ikke samme overskrift som forskningsspørsmålene, men alle forskningsspørsmålene ble dekket i intervjuguiden. Guiden ble delt opp i seks hovedtemaer, hvor hvert av temaene hadde flere underspørsmål. De innledende spørsmålene var av en beskrivende art der informanten ble spurt om å beskrive seg selv og sin hverdag. Et eksempel er: ”Kan du beskrive hva du gjør i løpet av en dag fra du står opp til du legger deg.” Deretter ble det fokusert mer på informantenes opplevelse som: ”Hvilke mennesker opplever du som viktige i hverdagen din? ”

Det var ønskelig å ha så åpne spørsmål som mulig for at informanten skulle føle seg fri til å fortelle, og at det var deres synspunkter og opplevelser som sto i fokus.

4.5.3 Prøveintervjuet

Et prøveintervju er et viktig element i utformingen av intervjuguiden. For å bidra til mest mulig god validitet for oppgaven, ville et prøveintervju med en informant som var i samme livssituasjon som informantene, vært foretrukket. Jeg oppholdt meg i Norge da prøveintervjuene ble tatt, og jeg hadde ikke mulighet eller tid til å forta et prøveintervju da jeg kom til Tanzania. Dette kan ha gått utover undersøkelsens validitet (se kap. 4.7). Prøveintervjuet ble derfor gjennomført med det formål å sjekke ut det tekniske utstyret og for å teste ut intervjuguiden, lengden på intervjuet og meg selv som intervjuer (Dalen, 2004). Det ble gjennomført et prøveintervju med en bekjent. Prøveintervjuet ble tatt opp på lydbånd for å sjekke hvordan båndopptakeren fungerte. Med noen justeringer fungerte den godt. Intervjuet ble gjennomført etter intervjuguiden. Informanten svarte på alle spørsmålene. Underveis kom hun med egne refleksjoner rundt spørsmålene som vi diskuterte. Noen av spørsmålene ble justert etter dette. Prøveintervjuet gav en nyttig erfaring i forhold til intervjuguiden, til tidsaspektet og min egen rolle som intervjuer. Det vil si at jeg fikk en liten erfaring i å lytte uten å avbryte. Jeg fikk også litt erfaring i å vise innlevelse og interesse for det informanten fortalte ved å bruke nonverbal kommunikasjon og verbale utsagn.

4.5.4 Intervjusituasjonen

Intervjuene med informantene ble gjennomført i løpet av to dager. Tidspunkt og sted var avtalt på forhånd, men informantene virket noe for sjenerte til å komme selv, og jeg måtte gå og hente hver og en av dem. Koordinatoren hadde gitt uttrykk for at dette var jenter som snakket godt for seg og var vant til å snakke med folk de ikke kjente. Det viste seg at situasjonen virket muligens noe skummel for jentene. De så ned i gulvet i begynnelsen av samtalen og snakket med lav stemme. Samtalene ble innledet

---

ved at jeg presenterte målet for oppgaven og hva jeg skulle bruke oppgaven til. Videre snakket jeg om anonymitet og kodenfisialitet. Informantene fikk også beskjed om at dette var frivillig og at de selv kunne velge hva de ville svare på. Alle tre godkjente bruk av lydbånd, men fniste og så ned da jeg skrudde den på.

Kvaliteten på intervjuet er avgjørende for kvaliteten på den senere analyseringen og rapporteringen av intervjuet (Kvale, 2009). Dette forutsetter at intervjueren har evne til å lytte og kunne vise genuin interesse for informanten (Dalen, 2004).

Intervjusituasjonen ble noe annerledes enn det jeg hadde forestilt meg. Informantene gav knappe svar og var tilbakeholdne med å svare på mange av spørsmålene. Det at jeg er en utrent intervjuer og at jeg var i en ukjent situasjon, førte til at jeg til tider gikk for fort fram i intervjuguiden og at jeg ikke klarte å lytte godt nok. Flere steder kunne jeg ha latt informanten fått bedre tid til å svare, og jeg kunne ha kommet med oppfølgingsspørsmål som ville ha kunnet gitt mer informasjon.

I arbeidet med intervjuguiden jobbet jeg med å få til spørsmålene slik at de fleste var åpne og ikke ledende. På flere av spørsmålene hadde jentene problemer med å svare. Det er vanskelig å vite om dette handlet om at de ikke forsto spørsmålet eller om de var engstelige for å svare feil. Det kan også være kulturelle årsaker. I følge ansatte på senteret var ikke jentene vant til å snakke om sine opplevelser og følelser. Jeg oppfattet at de opplevde spørsmålsformuleringen annerledes enn det de var vant til. Jeg måtte derfor forandre på spørsmålsformuleringen underveis, noe som førte til at flere av spørsmålene ble mer ledende enn de var i utgangspunktet. Et eksempel på det var spørsmålet om tro. Informantene ble spurt om hva troen betydde for dem i hverdagen. Dette hadde de vanskeligheter med å svare på. Spørsmålet ble omgjort til: ”Er bønn viktig for deg?” Hvis de svarte ja, ble det spurt om hvorfor.

Flere ganger uttrykte informantene med kroppsspråket at noen av temaene var vanskelige å snakke om. Da lot jeg være å komme med oppfølgingsspørsmål, og gikk videre i intervjuguiden. I et av intervjuene måtte jeg omrokere spørsmålene da

---

informanten viste tydelig at noen tema var vanskelige å snakke om, blant annet forholdet til sin egen helse. Kroppsspråk og andre non-verbale uttrykk ble notert ned som memos og er en del av datamaterialet.

Hvert intervju varte fra 40 minutter til 1 1/2 time. To av intervjuene ble avsluttet med at jeg oppsummerte de viktigste temaene slik at de kunne korrigere eller supplere min forståelse og for å vise at jeg hadde lyttet til det de hadde sagt. Til slutt delte vi en Smilsjokolade fra Norge. Etter intervjuene hadde tolken og jeg en samtale om hvordan vi syntes intervjuet hadde gått og hvilke hovedinntrykk vi satt igjen med.

4.5.5 Bruk av tolk i intervjusituasjonen

I intervjusamtalen ble det vanskelig å få til en samtale som fløt godt mellom to samtalepartnere på grunn av bruk av tolk. Informantene henvendte seg ofte til tolken når de snakket, og de så på henne når spørsmålene ble stilt. Dette førte til at jeg ble mer en observatør til samtalen enn en samtalepartner. Det var vanskelig å genuint lytte til hva de sa og dermed komme med gode oppfølgingsspørsmål.

I de tilfellene der informanten ble taus, hendte det at tolken kom med eksempler for at jentene skulle forstå eller komme på ting de kunne svare. Et eksempel på det var da de fikk spørsmål om å fortelle om en ting de ikke likte å gjøre i løpet av en dag og hvorfor. Informanten var taus lenge før tolken kom med eksempel.

Tolken: "En ting som du tenker at nei det liker jeg ikke å gjøre. For eksempel, jeg liker å vaske klær, men jeg liker ikke å brette dem og legge i skap, så jeg legger dem bare på sofaen, og da kommer det så mye mygg at jeg må legge dem inn i skapet. Kan du fortelle meg noe du ikke liker å gjøre?"

Rose: "En ting som jeg ikke liker å gjøre, er når en mann eller gutt prøver å snakke med meg, da sier jeg nei. Jeg vil ikke snakke med ham."

Her kunne man tenke seg at tolkens ledende spørsmål og eksempel ville ha påvirket informantens svar. I stedet ser det ut som om informanten svarte på spørsmålet som ble stilt i utgangspunktet.

I de situasjonene der tolken kom med egne eksempler, oppstod det ofte “småprat” mellom tolken og informanten. En del av den informasjonen som kom fram i denne “småpraten”, fikk jeg umiddelbart ikke med meg. Det førte til at noe informasjon gikk tapt. Det at tolkens “stemme” kom fram i datamaterialet, måtte tas hensyn til i analysearbeidet. Dette vil kunne påvirke validiteten i undersøkelsen (se kap. 4.7)

4.5.6 Transkribering

Transkribering er i følge Kvale (2009) oversettelse fra et muntlig språk med egne regler, til et skriftspråk med andre type regler. Det er nødvendig at denne prosessen gjøres så nøyaktig som mulig. Det er ingen sann objektiv oversettelse fra muntlig til skriftlig form. Forskeren må vurdere hva som er nyttig transkripsjon i forhold til egen forskning. Transkriberingen vil aldri være kopi av den egentlige samtalen. Den må sees som en abstraksjon av den opprinnelige samtalen, hvor noen aspekter blir tatt med og andre ikke (Kvale, 2009).

I følge Dalen (2004) er det tilrådelig å gjøre transkriberingen selv da dette vil gi forskeren en unik mulighet til å bli kjent med materialet. I første omgang transkriberte jeg alle mine intervjuer selv. Transkriberingen foretok jeg en uke etter at intervjuene var blitt tatt. I den første prosessen av transkriberingen skrev jeg ned ordrett alt det tolken hadde sagt. Jeg noterte pauser, sukk og latter. Jeg noterte også i margen alle steder der jeg var usikker på hva tolken hadde ment, eller der det var mye prat mellom informanten og tolken som ikke var blitt oversatt. Det ble mange anmerkninger i margen. Tolken og jeg satte oss ned og gikk gjennom alle intervjuene. Under dette arbeidet oppdaget vi en del misforståelser av hva jeg trodde tolken hadde sagt og hva hun faktisk hadde ment. Jeg fikk også en klarere forståelse av en del av informantenes

---

svar da jeg fikk oversatt all "småpraten" mellom informantene og tolken. Jeg hørte på opptakene mens jeg leste intervjuene noen ganger til. Det dukket opp flere uklarheter som jeg tok med til tolken. Til slutt "oversatte" jeg alle de skrevne intervjuene til mer grammatikalsk riktig norsk. Tolken leste igjennom mesteparten av intervjuene for å se om min "oversettelse" stemte for at misforståelser skulle avklares og som en kvalitetssikring for at det jeg hadde skrevet ned var mest mulig riktig. Å bruke tolk i intervjusituasjonen førte til at transkriberingsarbeidet ble et tidkrevende arbeid. Jeg var under hele arbeidet usikker om jeg hadde oppfattet riktig det informantene hadde sagt. Dette ville kunne gå utover undersøkelsens validitet (se kap. 4.7). Jeg opplevde transkriberingen likevel som en lærerik prosess. Jeg ble bedre kjent med materialet og fikk se utsagnene på en annen og ny måte enn under selve intervjuene. Hver gang jeg gikk gjennom materialet, både intervjuene og feltnotatene, fikk jeg en dypere forståelse av hva informantene hadde formidlet.

4.6 Analysen

Tolkningen og analysen er en undersøkelsesprosess av case-studien for å finne temaer, begreper og mønstre som kan være med å beskrive fenomenet i studien (Borg, m.fl. 2003). Det vil si at målet med analysen er å trekke ut og bearbeide den informasjonen i datamaterialet man trenger for å besvare problemstillingen.

Kategoriseringen skal få fram viktige fellestrekk og mønstre i datamaterialet og bidra til å systematisere datamaterialet i helhetlige tematiske områder. Kategoriseringen i denne oppgaven er gjort både med utgangspunkt i det innsamlede datamaterialet og med utgangspunkt i problemstillingen og forskningsspørsmålene. Dannelsen av kategoriene har dermed vært en kombinasjon av en induktiv og en deduktiv tilnærming (Befring, 2007). En kombinasjon av induksjon og deduksjon kaller Dalen (2004) for abduksjon der forskeren tar utgangspunkt i empiriske tilfeller, men tar også i bruk teoretiske forestillinger og begreper (Dalen, 2004).

Analysen og kodingen av datamaterialet forutsetter en meningsfortetting og datareduksjon (Kvale, 2009). I prosessen med å analysere og tolke dataene har arbeidet vært inspirert av meningsfortetting og meningstolkning. Meningsfortetting er en måte å analysere på som er basert på fenomenologisk tilnærming og har til hensikt å ivareta informantens perspektiv (ibid). Meningsfortetting medfører at lange setninger og sitater komprimeres til korte setninger hvor den umiddelbare meningen i det som blir sagt, gjengis med få ord (ibid). Resultatene av analysen er framstilt og presentert ved hjelp av sentrale kategorier og illustrerende sitater.

Første del i analyseprosessen bestod i å fange opp helheten i datamaterialet. En fare ved analysen er at analyseprosessen blir ustrukturert og overfladisk eller at forskerens tolkninger fordreier informantens fortellinger om sin livsverden (ibid). Som utgangspunkt for analysen har det derfor vært ønskelig å lytte til materialet og stille meg spørsmålet om hva dette egentlig handlet om. Jeg leste de transkriberte intervjuene, feltnotatene og memosene flere ganger for kunne oppfatte det sentrale i hvert case og for å finne fellestrekk og mønstre som kunne bidra til å danne sentrale kategorier. Jeg valgte å dele kategoriene inn i fem hovedkategorier. Her brukte jeg forskningsspørsmålene som hovedkategorier. Deretter begynte jobben med å finne underkategorier som kunne passe til hver enkelt hovedkategori. Underkategoriene ble funnet i svarene og sitatene som informantene kom med. Alle sitatene som ble kodet til underkategoriene, har så blitt brutt ned til meningsbærende enheter. Det vil si at jeg har prøvd å trekke ut det essensielle og vesentlige i hvert sitat som sier noe om det overordnede tema. I denne prosessen har også tekst fra feltnotatene og memos blitt lagt inn. Jeg har ikke brukt dataprogram i kodingsprosessen, men laget mitt eget kodingssystem. Jeg brukte bokstaver på hovedkategoriene og tall på underkategoriene og sitatene. Slik ble det lettere å sette inn sitatene på riktig sted i de ulike underkategoriene og kode underkategoriene til hovedkategoriene.

Ved hjelp av forskningsspørsmålene har jeg prøvd å presentere materialet på en oversiktlig måte. Først har funnene i hvert case blitt presentert hver for seg slik at

---

konteksten, deltagelsen og hendinger blir levende for leseren. Deretter har en kryss-analyse blitt presentert som inneholder sammenfallende funn og ulikheter og gjennomgående temaer og mønstre på tvers av casene som har blitt studert (Borg, et al. 2003).

Analysen har så gått over til et fortolkende nivå hvor mine tolkninger av informantenes uttalelser har vært viktige. Materialet har blitt løftet opp fra et beskrivende nivå til et mer fortolkende nivå. Her har jeg tatt utgangspunkt i det Kvale (2009) kaller meningstolkning. Forskeren har et perspektiv på undersøkelsen og tolker intervjuene på grunnlag av dette perspektivet. Meningstolkning går lengre enn til bare å strukturere tekstens umiddelbare betydning. Den som tolker, går dypere enn til det som blir direkte uttalt, og utarbeider meningsrelasjoner som ikke umiddelbart er synlige i teksten (Kvale, 2009). Materialet har så blitt drøftet opp mot ulike relevante teorier og annen forskning. Jeg har i tolkningen benyttet meg av informantenes egne ord, egne refleksjoner samt tilgjengelig teori (Dalen, 2004) Avslutningsvis har resultatene blitt drøftet i forhold til selve problemstillingen.

4.7 Kvalitetsikring av forskningen

I følge Kvale (2009) skal verifiseringsarbeidet være med gjennom hele forskningsprosessen. Det vil si at jeg gjennom hele prosessen har vært opptatt av kvaliteten på arbeidet i oppgaven. Validitet dreier seg om gyldigheten av de resultatene som har kommet fram i prosjektet (Befring, 2007). I dette kapitlet vil følgende forhold knyttet til validiteten drøftes: forskerrollens betydning, forskningsopplegg og gjennomføring. Til slutt vil validiteten drøftes i forhold til tolkninger og teori.

Forskerens rolle kan ha stor betydning for prosjektets validitet. Forskeren bør gjøre rede for sin spesielle tilknytning til fenomenet som skal studeres, slik at leseren får

---

mulighet til å vurdere i hvilken grad dette kan påvirke tolkningen av resultatet (Dalen, 2004).

Et perspektiv jeg måtte reflektere over og tenke grundig gjennom i forskningsprosessen, var mine egne fordommer og førforståelse av fenomenet. Jeg måtte være meg bevisst min egen engstelse for å gå inn i feltet. Dette var et felt jeg hadde vært lite bort i, og jeg var klar over at jeg ville møte alvorlige skjebner. Det var derfor viktig at denne engstelsen ikke førte til at jeg styrte unna viktige temaer som dukket opp, og at dette påvirket min beskrivelse av materialet. I et av intervjuene opplevde jeg at det informanten formidlet, kom noe uventet på meg. Et eksempel på det var da hun fortalte at hun ikke kunne fortelle til andre at hun var syk fordi hun ikke visste hva som feilte henne. Dette førte til at jeg ble noe satt ut og engstelig for å gå videre med temaet. Jeg klarte dermed ikke å følge opp svarene hennes med oppfølgingspørsmål, noe som ville vært naturlig i den situasjonen.

En annen utfordring var forholdet til ”portåpneren”. ”Portåpneren” var styrelederen på senteret. Hun hjalp meg med å komme inn på feltet og i kontakt med informantene. Utfordringen ble å holde en distanse til ”portåpneren” slik at hun ikke ble for involvert og kunne påvirke forskningsprosjektet. Samtidig var det viktig at jeg hadde en viss ydmykhet fordi jeg fikk lov til å bruke senteret som forskningsfelt. Dette samarbeidet fungerte utmerket ved at vi hadde mange gode og reflekterte samtaler uten at hun prøvde å påvirke utfallet av undersøkelsen.

Det at jeg som forsker kjente styrelederen, kan også ha påvirket informantene under intervjusituasjonen. Informantene kan ha blitt engstelige for at jeg som intervjuer skulle formidle informasjon videre til styrelederen. Dette kan ha ført til at de holdt igjen informasjon, noe som igjen kan ha gått utover undersøkelsens validitet.

For å styrke prosjektets kvalitet ble det gjennomført et prøveintervju der både guiden og intervjuteknikker ble justert. Prøveintervjuet ble ikke gjort i Tanzania og ikke med foreldreløse jenter. Jeg fikk derfor ikke prøvd ut intervjuguiden i den riktige

---

konteksten. Jeg fikk heller ikke justert intervjuguiden slik det var ønskelig. Dette kan ha gått utover undersøkelsens validitet. Det ble brukt lydopptaker under intervjuene for å sikre at rapporteringen av utsagn ble så nøyaktig som mulig og at jeg som forsker ikke fordreide utsagn fra informanten. Jeg har også transkribert intervjuene selv. Lydopptakene og transkriberingen viser til gyldigheten av de funnene som blir beskrevet. Denne form for gyldighet kaller Maxwell (1992) for deskriptiv validitet. Det handler om å gi en så riktig presentasjon av funnene i datamaterialet som mulig (ibid).

Bruk av tolk er også et viktig moment når det dreier seg om oppgavens validitet. En svakhet som kan ha minsket forskningens kvalitet, er at jeg ikke snakket informantenes språk. Dette kan ha ført til at nyanser i form av ironi, metakommunikasjon og andre små nyanser kan ha gått tapt ettersom lydopptak ikke fanger opp dette. Det har derfor vært viktig å ha en lang prosess med transkriberingen sammen med tolken for å fange opp mulige misforståelser ved oversettelsen. Dette kan ha styrket oppgavens validitet.

Jeg ser i ettertid at jeg burde ha hatt et prøveintervju med tolken. Å intervju med tolk er en helt annen måte å intervju på fordi man da ikke får den direkte nærheten med informanten. Dette gjør noe med en som intervjuer, både med hensyn til å lytte og å komme med gode oppfølgings spørsmål. Et prøveintervju med tolken ville også vært nyttig når det gjaldt samarbeidet mellom tolken og meg. Vi kunne da ha blitt enige om hvordan spørsmålene skulle bli stilt. Vi kunne ha drøftet om tolken selv skulle komme med egne spørsmål og hvor mye tolken skulle oversette for meg. Ved å ha øvd på dette sammen, ville vi vært mer samstemte. Jeg ville kunne ha slappet av mer og lyttet bedre til informantene.

I følge Dalen (2004, s. 107) ” utgjør informantenes egne ord og fortellinger hovedtyngden av materialet som skal danne grunnlaget for tolkning og analyse”. Dette handler om at man som leser får nok informasjon til å kunne vurdere om funn

---

og konklusjoner følger data. For å styrke tolkningsvaliditeten i prosjektet, var det ønskelig å lage gode spørsmål som gav informantene anledning til å komme med innholdsrike og fyldige svar som senere kunne gi grunnlag for tolkningen (Dalen, 2004). Under intervjuene var jentene lite informative, og de delte lite av seg selv. Flere spørsmål måtte gjøres om for å få dem i tale. Jeg har gjennom forskningsprosessen vært meg bevisst at kvaliteten på datamaterialet kan være redusert fordi flere av spørsmålene ble mer ledende enn det som var ønskelig og at tolken ofte kom med egne eksempler for å få informantene til å fortelle. Flere av utsagnene vil derfor være påvirket av tolken. Kvale (2009) påpeker nødvendigheten av forskerens bevissthet omkring bruk av ledende spørsmål. Er intervjueren ikke klar over at hun stiller slike spørsmål, vil det kunne redusere reliabiliteten. Datamaterialet er også lite fyldig og inneholder få ”tykke beskrivelser”, noe som var ønskelig for å kunne tilstrebe en god tolkning av informantenes livsverden (Maxwell, 1992). Jeg prøvde å komme med oppfølgingsspørsmål og speile informantenes utsagn der jeg var usikker på om jeg hadde forstått informantene rett (Dalen, 2004). For å kunne styrke gyldigheten av prosjektets tolkningsvaliditet har jeg under transkriberingen og analysen diskutert med tolken de utsagnene fra informantene jeg har vært usikker på, og mulige tolkninger.

I drøftningskapitlet ble informantenes utsagn tolket ut i fra den teorien jeg som forsker har ansett som relevant for dette prosjektet. Ved valg av teori har det vært ønskelig å gi en teoretisk forståelse av det fenomenet som dette forskningsprosjektet omfatter.

4.8 Etiske refleksjoner

Forskningsetikk handler om hvilke spørsmål man stiller, hvilke metoder man bruker samt forholdet til alle som deltar og er berørt av undersøkelsen (Vedeler, 2000).

Etiske refleksjoner og avgjørelser hører ikke til noen enkelt del av undersøkelsen, men må foretas gjennom hele forskningsprosessen (Kvale, 2009).

I arbeidsprosessen med forskningsprosjektet har jeg ønsket å arbeide ut i fra en grunnleggende respekt for menneskeverdet i tråd med ”Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi” (NESH, 2008). Det vil si at jeg har hatt dette i tankene da jeg utarbeidet tema for oppgaven, valg av informanter, arbeidet med datainnsamling og på hvilken måte jeg har presentert funnene. I NESH retningslinjer (NESH, 2008) presiseres kravet om informert samtykke. Informantene fikk derfor informasjon om undersøkelsens innhold og mål samt hva deres deltagelse ville innebære. De ble informert om at navnene deres og sted ville bli anonymisert og at alt datamateriale ville bli slettet etter at oppgaven var levert. Informasjonen ble gitt muntlig, da en skriftlig informasjon kunne gjøre informantene unødvendig engstelige. De ble også informert om samtykke til å delta, at de selv kunne bestemme hvilke spørsmål de ville svare på og at de kunne trekke tilbake samtykket om de måtte ønske det.

Foreldreløse barn er en svært sårbar gruppe, og det har vært viktig at jeg har nærmet meg temaet med sensitivitet og respekt. Det er ikke mange jenter som bor på senteret, og de vil lett kunne identifiseres og dermed stigmatiseres. Det har derfor vært viktig at jeg har vært forsiktig med å bruke termer og inndelinger som kan ha vært med på å generalisere og stigmatisere en gruppe mennesker. For å unngå stigmatisering har det også vært viktig å sikre konfidensialitet og anonymisering slik at det ikke har vært så lett å gjenkjenne intervjuobjektene. Alle navn, både på personer og steder, er anonymisert. Lydopptakene slettes etter at oppgaven er levert.

Det var også viktig å ivareta informantenes integritet under intervjusamtalene. Flere av temaene viste seg å være vanskelige å snakke om for informantene. Det ble viktig for meg som intervjuer å vise medfølelse og ydmykhet i møte med dem og ikke ”trå

---

over deres grenser”. Dette ble gjort ved å gi dem tid og rom til å svare og gå videre der det var klart at informanten ikke ønsket å svare.

4.9 Godkjenning av prosjektbeskrivelsen

Søknad om godkjennelse av prosjektet ble sendt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD, 2008) sammen med informasjonsskriv og samtykkeerklæringen som vedlegg til søknaden. Jeg har gjort forsøk på å få godkjenning i Tanzania i forhold til forskningsprosjektet. Etter henvendelse både til departementet og universitetet har ingen kunnet gi meg svar på om godkjenning fra Tanzania er nødvendig. Jeg tok dette opp med senteret, og de mente dette ikke var nødvendig for videre arbeid med forskningsprosjektet.

---

5. De tre casene

Først i dette kapitlet vil oppgavens problemstilling bli gjengitt:

”Hvordan opplever foreldreløsejenter som er berørt av HIV og AIDS, seg selv og sin egen hverdag på barnehjem i Tanzania? Hvilke tanker har de om framtiden?”

Funnene som er gjort i undersøkelsen vil bli lagt fram i hvert case for seg. Hvert case blir først presentert med noe bakgrunnsinformasjon for å få et innblikk i hvem jentene er og deres bakgrunn. Deretter blir funnene presentert i forhold til oppgavens fem forsknings spørsmål som undersøkelsen har hatt fokus på:

- Hvordan opplever de seg selv og sin egen situasjon på senteret?
- Hva er viktig for dem i hverdagen?
- Hva opplever jentene som støttende?
- Hvordan takler de utfordringer?
- Hvilke håp og drømmer har de for framtiden?

Overskriften for hvert tema blir presentert med et sitat fra informantene.

5.1 Rose

Rose er 17 år. Hun har bodd på senteret i ca to måneder. Rose har en bror, og de bodde hos bestemoren før hun kom på senteret. Hun har ikke hatt kontakt med bestemoren etter at hun kom til senteret. Foreldrene til Rose døde da hun var mindre. Hun og familien levde langt fra landsbyen, og hun arbeidet med å dyrke for andre for å tjene penger til familien. Hun har i lengre tid vært syk. Onkelen tok henne med til

---

sykehuset der de fant ut at hun hadde HIV. Etter at hun ble testet positiv, ble hun tatt inn på senteret. Hun får nå medisiner på senteret.

5.1.1 ”Jeg takker senteret for at jeg har fått en sjanse til å bo her”

Under flere av spørsmålene kommer det fram hvordan Rose opplever sin egen situasjon på senteret. Rose uttrykker takknemlighet både overfor senteret og Gud for at hun får mulighet til å bo på senteret: *”Jeg sier takk til Gud fordi det er Han som har hjulpet meg til å være i den situasjonen at jeg kan gå på universitet.”* Jeg har ikke hatt en vanskelig situasjon etter at jeg kom til senteret sier hun når hun får spørsmål om hun kan fortelle om en situasjon hun synes har vært vanskelig. Hun forteller at hverdagen hennes ville vært veldig vanskelig hvis hun ikke hadde kommet til senteret. Hun ville ha måttet jobbe for andre mennesker for å tjene penger.

”Den ville vært vanskelig. Hvis jeg ikke hadde bodd på senteret, ville jeg ha jobbet på en gård, for nå er det tiden for innhøsting. Jeg takker senteret for at jeg har fått sjansen til å bo her og at jeg har fått en sjanse til å gå på skolen.”

Rose beskriver en hverdag som er veldig strukturert med faste gjøremål. Når hun blir spurt om hva hun gjør en helt vanlig dag, ramser hun opp arbeidsoppgaver, samlinger med bønn og sang, skolegang og lekser og måltider fra fem om morgenen til ni om kvelden. Hun nevner ikke noe om lek og fritid når hun forteller om hva hun gjør løpet av dagen.

På spørsmål om det er noe hun selv kan bestemme over i sin egen hverdag, svarer hun at det er det ikke. Hun har ikke noe å si på spørsmålet om hva hun synes om at hun ikke kan bestemme over noe. Hvis det var noe hun kunne bestemme over, skulle hun ønske hun kunne bestemme over hvilken skole hun skal gå på.

”Nå studerer jeg på en yrkesskole, men jeg vil gjerne begynne rett på en annen videregående, men her tok de meg til en yrkesskole først. Hvis

---

jeg kunne bestemme, ville jeg begynt på den andre videregående skolen, men Bibi sa jeg først måtte gå et år på yrkesskolen.”

Rose gir uttrykk for at hun er en person som ønsker å forstå og lære nye ting. Hun sier at hun gjerne spør andre hvis hun ikke forstår eller lurere på noe. Hun blir veldig takknemmelig hvis hun får svar på det hun spør om. Hvis de andre jentene skulle beskrive henne, sier hun at de ville beskrive henne forskjellig.

”Noen beskriver meg dårlig. De vil beskrive meg som en som liker å bestemme over dem. Men andre beskriver meg som en som liker å forstå ting, så når jeg spør, så er det fordi jeg vil forstå mer.”

Rose har testet positiv på HIV, men har ennå ikke utviklet AIDS. Man kan ikke se på henne at hun er syk. Hun sier selv at hun ikke føler seg syk nå som hun har fått medisiner.

5.1.2 ”Jeg liker å lære å lese engelsk”

Dette handler om hva Rose opplever som viktig for henne i hverdagen. Her har funnene blitt delt inn i hva hun liker å gjøre og hvorfor.

Å lære nye ting og å lese er noe hun nevner hun liker. På spørsmålet om hva som er viktig for henne å gjøre i løpet av dagen, svarer hun, å gå skolen.

”Jeg liker å lære å lese engelsk.”

På direkte spørsmål om det er viktig for henne å vite ting, svarer hun bekreftende.

”Hvis jeg ikke forstår en ting eller ikke kjenner til ting, pleier jeg å spørre hva det heter eller hvordan ting fungerer.”

Dette vitebegjæret kommer også fram i andre settinger enn på skolen. Et eksempel på det er når hun nevner viktigheten med bønn.

”Det er viktig å be for å forstå mer om religionen, for når vi samles for å be, kan vi spørre spørsmål, for eksempel, hvorfor Jesus døde og ble korsfestet. Da jeg fikk svaret, skjønte jeg mer av hvorfor Jesus døde og hvordan det skjedde.”

På spørsmålet om hva hun liker med skolen, svarer hun at den hjelper henne med å få mer kunnskap og forstå ting. Det kommer også fram at det å lære mer og søke ny kunnskap er en del av hennes personlighet og noe hun nevner når hun beskriver seg selv. Hun kommer også inn på hvorfor det å lære var viktig for henne.

”Hvis jeg ikke lærer noe, kan jeg ikke utvikle meg og gå framover.”

Hun gir uttrykk for at utdanning er viktig for henne og at det å lære er viktig for hennes framtidsutsikter. Hun vil gjerne studere mer etter yrkeskolen. På spørsmålet hvorfor utdanning er viktig for henne, svarer hun: *”Det er så viktig med utdanning, fordi livet nå er så vanskelig uten utdanning(...). Utdanning kan hjelpe meg til å få en bedre framtid.”*

På spørsmålet om hvilke aktiviteter Rose liker å gjøre sammen med vennene sine, blir lekser og å lese nevnt først. Når hun blir spurt om hva hun liker å gjøre utenom skolen og oppgaver når de har fri, svarer Rose å leke, men nevner også i samme svar at etter leken gjør de lekser og leser.

”Vi pleier å leke, for eksempel spiller vi fotball eller håndball. Etter at vi har spilt det, tar vi ofte en dusj og går på rommet og leser og spør hverandre om hva vi har lært på skolen i dag.”

Arbeidsoppgavene jentene har på senteret i løpet av en dag, er et annet område som Rose nevner er viktig for henne. Jentene blir delt inn i grupper og har ulike arbeidsoppgaver de må gjøre hver dag som å feie ute og inne, hente vann, hjelpe til med matlagning og vaske opp. Disse oppgavene gir hun uttrykk for betyr mye for henne. Under spørsmålet om hun kan fortelle om en dag som var spesielt god, forteller hun om forrige uke da de yngste jentene slapp å gjøre oppgaver, og hun gjorde oppgavene for dem. Det var så bra, forteller hun, for da kunne hun gjøre en stor jobb. Det vil si at da hun hadde mye å gjøre.

”Jeg liker å jobbe. Jeg liker å vaske, rydde og dyrke, jeg liker alt sånt.”

Rose kommer også inn på hvorfor det å jobbe er så viktig for henne. Hun viser her at arbeidsoppgavene ikke bare er viktige for henne i hverdagen her og nå, men det har også en betydning for henne i framtiden.

”Jeg liker å jobbe fordi det er en måte for meg å være aktiv på. Jeg kan ikke sitte uten å gjøre noe. Jeg må bli vant til å jobbe fordi det er ingen som vil komme og jobbe for meg i framtiden.”

Rose liker også å sy. Dette er ikke noe som kommer fram under intervjuet, men som hun viser utenom intervjusituasjonen. Om kvelden pleier hun å sitte på gangen ved siden av sydamen som syr skoleuniformer. Rose gir uttrykk for at hun liker å sitte og se på hvordan sydamen bruker symaskinen. Hun har selv ikke tilgang til symaskin eller stoff, men viser fram kjolemønsteret hun har laget av papir.

Opplevelse av samhold er et annet tema som kommer fram når Rose snakker om hva som er viktig for henne. På senteret møtes alle jentene til bønn- og bibelsamling hver morgen og kveld. På disse møtene synger og danser de. De leser i Bibelen som ofte blir etterfulgt av en andakt og til slutt bønn. Observasjonene av jentene under sangen og dansen viser at det er mye latter og smil, og de viser mye glede. Rose gir uttrykk for at samlingene gir henne en opplevelse av fellesskap med de andre jentene. Dette samholdet bidrar til at hun ikke føler seg så alene.

”De betyr mye for meg, for når jeg er alene føler jeg meg så ensom, men når vi møtes, betyr det mye for da gjør vi alt sammen, vi spiser, vi ber, vi synger, og da føler jeg samhold, og jeg har det bra.”

Rose viser også tegn på glede når hun om kvelden sitter sammen med Olivia og sydamen rundt symaskinen. Styreren på senteret forteller at Rose og Olivia har uttrykt mer tilfredshet etter at de fant en arena der de kunne dele en felles interesse. De sitter ofte lenge om kvelden og snakker og ler sammen.

5.1.3 ”Det er en jeg føler det er lett å snakke med”.

På spørsmålene som dreier seg om hvor hun søker støtte, kommer det fram to temaer. Det er støtte fra andre personer og støtte fra Gud.

For å undersøke om Rose har personer i sin nærhet hun kan søke støtte hos, blir det stilt spørsmål om hun har noen hun kan be om hjelp hvis det oppstår en situasjon som oppleves vanskelig.

”Ja, Olivia. Det er en jente som bor her på senteret. Det er en jeg føler det er lett å snakke med og fortelle det som er vanskelig, eller hvis jeg har et problem, kan jeg snakke med henne.”

Hun forteller at det er en av de store jentene på senteret som også er viktig for henne. Rose gir også uttrykk for at hun søker støtte i troen på Gud. Dette kommer særlig fram når hun snakker om sin egen sykdom.

”Hvis du ber, kommer du til himmelen og får treffe Jesus (...) Jeg er ikke redd for å dø, og jeg er klar, og jeg tror på Gud. Når som helst kan Gud hente meg, og jeg er klar.”

Hun søker også støtte hos Gud når det gjelder hvordan hun taklet å få HIV, og hva som kan gjøre henne frisk.

”Etter at jeg fikk resultatet, aksepterte jeg det. Jeg ber til Gud om at han skal gjøre meg frisk. Gud kan alt.”

5.1.4 ”Hvis jeg sier det til de andre, vil jeg bli isolert...”

Under dette punktet blir det undersøkt hvordan Rose opplever at hun takler utfordringer. På spørsmålet hva hun ikke liker å gjøre i løpet av en dag, svarer hun:

”En ting jeg ikke liker å gjøre, er når en mann eller gutt prøver å snakke med meg, da sier jeg nei, jeg vil ikke snakke med ham.”

Rose gir uttrykk for at hun søker støtte hos seg selv og at hun har strategier som kan hjelpe henne i en situasjon hun synes er vanskelig. Hun nevner også hvordan hun

søker hjelp hos andre når hun er i en situasjon hun synes er problematisk for henne. Hun forteller at da hun kom til senteret for noen måneder siden, var det noen av de andre jentene som reagerte på måten hun var på. De mente hun bestemte over dem. Dette syntes hun var vondt, og hun gikk til husmoren (Matron) på senteret for å be om hjelp. Hun svarer bekreftende på spørsmålet om situasjonen ble bedre etter at hun spurte om hjelp.

”Etter at de andre beskrev meg sånn, fikk jeg så vondt og så gikk jeg til Matron og snakket med henne om det. Etter det samlet Matron dem som hadde sagt det om meg. De sa: ”Nei vi har ikke sagt det til henne.” Men de andre jentene som hørte det sa at det var de som hadde sagt det. Etter det sa de unnskyld.”

Flere av jentene på senteret er HIV smittete, og hos noen av dem har AIDS sykdommen kommet langt. Alle får medisiner på senteret. Rose gir uttrykk for at hvis de andre får vite at hun har HIV positiv, vil de isolere henne.

”Hvis jeg sier det til de andre, vil jeg bli isolert av vennene mine. Da vil del ikke være sammen med meg. Når vi spiser, vil de ikke sitte siden av meg. De vil sitte på andre siden av bordet, eller de vil ikke snakke med meg. De vil også gå ut til andre og si at jeg er syk og sånne ting. Det er derfor ikke bra å fortelle det til de andre at jeg er syk.”

For å takle denne utfordringen har hun valgt å holde det hemmelig. Det er også et råd hun har fått av husmoren på senteret.

”Da jeg kom hit, spurte Matron (husmoren) om helsen. Så sa jeg at jeg hadde HIV. Matron sa at jeg ikke måtte si det til de andre som bor her, det må være en hemmelighet. Jeg kan ikke fortelle det til de andre. Når de andre jentene ser at jeg tar medisin, spør de meg hvorfor jeg tar den medisinen, da sier jeg at jeg er syk på grunn av magen eller hodet eller noe sånt.”

5.1.5 ”Jeg vil jobbe i staten eller bli president”

Her handler det om hvilke tanker Rose har om sin egen framtid. Rose gir uttrykk for at det er viktig for henne å kunne bestemme over sin egen framtid. Hun svarer

---

bekreftende på om hun kan bestemme hva hun skal bli og hvem hun skal gifte seg med. Hun sier det er viktig med skole for å tilegne seg kunnskap slik at hun kan ta gode valg for sin egen framtid.

”Det hjelper å få mer kunnskap, og å forstå og lære hva som er riktig og hva som er galt og å kunne ta gode valg og bestemme over framtiden sin.”

Rose har store ambisjoner om hva hun vil bli når hun blir stor. Hun ønsker å gå på universitetet og deretter arbeide i staten eller bli president. På spørsmål om hva hun tror hun kommer til å jobbe med etter skolen, har hun et litt mer nøkternt syn. Her sier hun at hun vil starte sin egen systue og kanskje ha noen andre små forretninger ved siden av. Hun ønsker ikke å bo i området hun kommer fra, men vil gjerne flytte til en storby.

“Hvis jeg blir her i landsbyen hos familien, vil familien bestemme at jeg skal gå ut på marken og dyrke etter at jeg kommer hjem fra jobben som syerske. Jeg vil ikke det fordi jeg vil fortsette å sy når jeg kommer hjem.”

Hennes ønske om å være selvstendig og bestemme over seg selv kommer også frem når hun får spørsmål om hun vil gifte seg.

”Jeg skal ikke gifte meg(...) Hvis du gifter deg uten utdanning, pleier mannen å undertrykke kvinnen(...). Hvis du har utdanning, kan ikke mannen undertrykke deg. Hvis du ikke har utdanning, må du be om penger til å kjøpe mat.(...) Jeg skal kanskje gifte meg etter at jeg har blitt 30 år.”

5.2 Miriam

Miriam har bodd på senteret i fire år og er 15 år. Hun har ingen søsken og foreldrene hennes døde før hun var syv. Familien var svært fattig. Etter at foreldrene døde, bodde hun hos tanten sin. Tantene er ikke frisk og må ta seg av bestefaren til Miriam. Miriam mistet bestemoren sin for ett år siden. Dette gikk veldig inn på henne. Miriam er frisk.

5.2.1 **“Siden jeg kom hit på senteret, føler jeg meg så bra og glad”**

Når Miriam får spørsmål om hvordan hverdagen hennes ville ha vært hvis hun ikke hadde bodd på senteret, blir hun veldig stille og ser lenge ned i gulvet. Hun svarer med svak stemme: ” *Livet ville vært så vanskelig. Jeg har bare en tante som ikke er frisk. Hun har ingen jobb, og bestefaren min er avhengig av henne(...), jeg skulle jobbe for andre folk. Jeg ville kanskje dyrke for andre...* ”

Miriam gir uttrykk for at hverdagen hennes er bra nå. Hun uttrykker glede ved at hun smiler når hun får spørsmål om å beskrive hvordan hun opplever sin situasjon nå.

”Siden jeg kom hit på senteret, føler jeg meg så bra og glad. Jeg liker meg veldig fordi jeg går på skolen, og jeg er sammen med de andre jentene her. Jeg trives godt her.”

Hun beskriver også en hverdag med faste rutiner og gjøremål og nevner spesielt skole og lesing som viktige momenter i hverdagen. På spørsmål om hun opplever at hun kan bestemme over hverdagen sin, svarer hun nei. Et eksempel hun kommer med, er om hun kan bestemme å slutte på skolen. Dette er noe hun heller ikke ønsker. Hun svarer ikke på spørsmålet om det er noe hun ønsker hun kan bestemme over i hverdagen sin.

Miriam gir uttrykk for at hun er en glad person. Hvis de andre jentene skulle beskrive henne, tror hun de ville beskrive henne som bra.

”De vil beskrive meg som en som liker å le og synge og prate og leke og spille og at jeg liker å jobbe. Jeg gjør det bra på skolen.”

Dette er noe som også kommer fram utenfor intervjusituasjonen. Miriam tar ofte initiativ til lek, og spør flere ganger om sønnen min på fem år vil leke med henne. Under leken ler hun ofte, og hun får også de andre rundt seg til å le.

Miriam forteller at hun er frisk og ved god helse. På spørsmål om HIV er noe de kan snakke om på senteret, svarer hun bekreftende. Hun vil ikke gå nærmere inn på

---

temaet når hun får spørsmål om hun kan utdype hva de på senteret kan snakke om i forhold til HIV. Hun spør om hun heller kan snakke om HIVsituasjonen i distriktet der mange jenter blir smittet fordi de prostituerer seg for å få penger til mat.

5.2.2 "Jeg liker å lære nye ting"

Miriam gir klart uttrykk for at utdanning og tilegnelse av kunnskap er viktig for henne. På spørsmål om hva hun liker å gjøre i hverdagen, svarer hun å lese. Hun sier også at det å lese og gå på skolen er det viktigste hun gjør i løpet av en dag. Miriam forteller at hun gjør det bra i mange fag og at hun liker matematikk best. Hun svarer også bekræftende på spørsmålet om hun liker å lære nye ting, og hun utdyper hvorfor.

"Jeg liker å lære nye ting fordi når du lærer nye ting, får du mulighet til å vite mer. Hvis du ikke lærer nye ting, blir du dum."

Det er ikke bare på skolen Miriam opplever at hun lærer nye ting. Hun beskriver også at i møte med andre mennesker kan hun få nye erfaringer ved å lytte til andres meninger og tanker. På spørsmål om hvorfor det er viktig for henne å få besøk, svarer hun:

"Når du har besøk, vil den som kommer på besøk, komme med andre tanker enn dem du har. Når dere sitter sammen og begynner å snakke, kan man forandre ideer og tanker. Hun kan fortelle deg ting du ikke kan, og du kan fortelle om ting hun ikke kjenner eller kan. Da får dere nye erfaringer."

Hun nevner at hun liker å trene, og hun ler når hun sier at det å trene er viktig for henne fordi det reduserer fett, og hun blir ikke så tykk. Miriam viser utenom intervjusituasjonen at hun liker å trene og leke. Etter at arbeidsoppgavene jentene har på ettermiddagen, er gjort, tar hun initiativ til fotballkamp og lek på fotballbanen. Hun er den som setter i gang de ulike lekene, og hun viser entusiasme ved at hun ler og snakker mye. Hun er den som snakker best engelsk, og hun oversetter for de andre jentene når de ønsker å si noe til meg under leken.

Det å være sammen med de andre jentene og oppleve felleskap med dem, gir Miriam uttrykk er viktig for henne. Hun sier hun har mange venner på senteret. På spørsmål om hva hun liker å gjøre sammen dem, svarer hun at hun liker å sitte og prate med vennene sine. Hun nevner også at samlingene med bønn og sang er viktige fordi det gir samhold mellom jentene.

”De (samlingene) viser at vi er glade i hverandre, vi er enige med hverandre. Det betyr at vi har samhold.”

Under samlingene tar Miriam ofte initiativ til sang og dans, og hun smiler når hun synger. Dette kommer også til uttrykk under intervjuet ved at hun sier at hun liker å synge.

Miriam nevner arbeidsoppgavene hun gjør når hun beskriver hva hun gjør i løpet av en dag, men hun gir ikke uttrykk for at dette er noe som er viktig for henne. På spørsmål om hva hun helst ville latt være å gjøre i løpet av en dag, svarer hun å dyrke.

5.2.3 ”.... hun hjelper meg mye hvis jeg har et problem”

Miriam forklarer at det er flere personer på senteret som er viktige for henne og som hun kan søke støtte hos. Hun sier også at hun har mange venner på senteret. Hun nevner spesielt to personer som er viktige for henne i hverdagen og som støtter henne i vanskelige situasjoner. Bibi(styreleder på senteret) er en person som gir henne trygghet.

”Bibi har hjulpet meg fra en vanskelig situasjon og til å komme hit, hvor jeg føler meg trygg, og jeg har en god hverdag og jeg har mulighet til å gå på skolen.”

Den andre personen som er viktig for Miriam er Shila, en av de andre jentene på senteret. Dette er en person hun opplever hun kan komme til når hun har det vanskelig.

”Shila og jeg er glade i hverandre, hun hjelper meg mye hvis jeg har et problem, de andre jentene kan også hjelpe meg, men ikke som Shila.”

Miriam gir også uttrykk for at hun søker støtte og trygghet hos Gud.

”Det er Gud som gjør meg trygg og som holder meg frisk.”

5.2.4 “Jeg følte meg bedre etter at folk var nær meg i den situasjonen”

Miriam blir spurt om hun kan fortelle om en situasjon som hun synes var vanskelig og hva hun gjorde i den situasjonen. Etter en lang tenkepause forteller hun om en episode i fjor da bestemoren døde. Hun gir uttrykk for at hun var veldig lei seg, og at hun i denne situasjonen oppsøkte andre personer for å be om hjelp. Etter at hun hadde fått hjelp av andre, opplevde hun at situasjonen ble bedre.

”Det var hun som bodde her før og som passet på oss, og som vi kalte søster og Matron (husmor) som hjalp meg de dagene (...). Det var ikke bare de to, men også Bibi og jentene her som jeg gikk og snakket med(...). Jeg følte meg bedre etter at folk var nær meg i den situasjonen.”

5.2.5 “Jeg vil gjerne bli pilot”

Miriam mener hun kan bestemme over sin egen fremtid. Hun kan bestemme over hvem hun skal gifte seg med, men vet ikke om hun vil gifte seg noen gang. Hun kan også bestemme hvor hun skal bo i framtiden. Hun vil gjerne flytte til en by langt unna. “Jeg vil bytte miljø,” forklarer hun når hun får spørsmål om hvorfor hun vil flytte så langt.

Miriam gir uttrykk for at utdanning er viktig for hennes framtidsutsikter. Hun ønsker å ta mer utdanning.

”Det er viktig for meg å få utdanning, for det hjelper meg i framtiden og for å få et bra liv.”

Miriam har også klare meninger på hva hun ønsker å bli når hun blir stor. Pilot, svarer hun raskt på spørsmålet om hva hun ønsker å bli. For å bli pilot ønsker hun å studere vitenskap på universitetet.

”Jeg må studere mer vitenskap (science). Jeg håper jeg kan studere på universitetet. Der skal jeg jobbe med fag som kan hjelpe meg til å bli pilot(...) Hvis jeg ikke blir pilot, skal jeg bli doktor.”

5.3 Olivia

Olivia er 17 år og har bodd på senteret i tre år. Hun hadde fem søsken, men den ene broren er nå død. Foreldrene døde da hun var liten. Hun har vokst opp sammen med søsknene sine. De har levd av å selge brensel til andre for å få penger til mat og klær. De visste aldri når de hadde penger til mat og hun og søsknene gikk ofte sultne. Olivia har hatt lite skolegang, og hun har vært syk siden hun var liten. Hun har fått lite oppfølging og ingen medisiner. En film laget av en fransk filmregissør om Olivia og søsknene og deres bakgrunn før Olivia kom på senteret, viser en situasjon der den lille familien kjemper en daglig kamp for å overleve med svært få ressurser. Filmen viser en situasjon preget av uforutsigbarhet og usikkerhet. På filmen ser Olivia svært nedbrutt og sorgfull ut, uten noe håp i blikket¹. Søsteren kom med Olivia til senteret da hun var 14 og spurte om hun kunne få bo der. Styrerlederen (Bibi) på senteret tok Olivia med på sykehuset. Hun får nå medisiner og føler seg bedre.

---

¹ Filmen er anonymisert i samsvar med etiske refleksjoner i kap.4.8.

5.3.1 “Nå får jeg hjelp fra senteret”

Hverdagen til Olivia var veldig vanskelig før hun kom på senteret, forteller hun. Hun forteller at hun har vært mye syk, og hun har fått lite hjelp. Hun sier: *”Før jeg kom til senteret, fikk jeg ingen hjelp.”* Hun opplever at sykdommen påvirker hverdagen hennes. Hun har ofte sår på kroppen, og huden hennes forandrer seg. På tross av sykdommen opplever hun situasjonen sin lettere nå etter at hun kom på senteret. *”Nå får jeg hjelp fra senteret,”* forteller hun. Hun føler seg ikke lenger så syk, og hun får medisiner.

”Da jeg var liten, var jeg veldig syk. Da jeg begynte på grunnskolen, fortsatte jeg å være syk. Da jeg gikk i syvende klasse, var det en måned jeg ikke gikk på skolen fordi jeg var syk. Men nå føler jeg meg frisk.”

Hverdagen hennes har blitt tryggere, og hun har fått mulighet til å gå på skolen.

”Vi har fått et sted å bo hvor vi føler oss trygge, og så har vi fått mulighet til å gå på skole.”

På spørsmål om hvordan hun vil beskrive en hverdag, forteller Olivia også om en strukturert og rutinemessig hverdag med arbeidsoppgaver og skole.

”Når jeg våkner, vasker jeg. Etterpå går jeg og tar en dusj. Etter det spiser jeg frokost og går på skolen. Etter skolen kommer jeg tilbake, og jeg får små arbeidsoppgaver. Etter at jeg er ferdig med mine arbeidsoppgaver, går vi og ber. Etter at vi har bedt, spiser vi middag. Etter at vi har spist, går vi og gjør lekser. Etter at vi har gjort lekser og lest, går vi og sover”.

I likhet med de to andre jentene forteller Olivia at hun ikke kan bestemme selv over sin egen hverdag. Hvis det er noe hun selv kan bestemme over, så er det hvilken skole hun skal gå på.

“Jeg vil ikke gå på yrkeskolen. Jeg vil gå på videregående.”

På spørsmålet om hvorfor hun ikke kan velge å gå på videregående svarer hun: *”Det vet jeg ikke. De bestemte det her.”*

Olivia sier om seg selv at hun er en glad person. Hvis andre skulle beskrive henne, ville de beskrive henne bra.

”De vil beskrive meg som en som liker å hjelpe andre og lære bort ting andre ikke forstår.”

Under selve intervjuet smiler Olivia sjelden, og hun har et alvorlig uttrykk i ansiktet. Utenom intervjusituasjonen er det lettere å se hvorfor Olivia opplever seg selv som en glad person. Hun spøker og ler når hun sitter sammen med Rose og sydamen på senteret på kveldstid. De andre gir uttrykk for at de synes hun er morsom, og de ler ofte av henne.

Olivia har hatt HIV i mange år, og i perioder har hun vært svært syk. Hun sier hun nettopp har kommet seg etter en lang sykdomsperiode. Under intervjuet virker Olivia svært slapp ved at hun ofte legger hodet ned på bordet, og hun hoster mye.

5.3.2 “Jeg liker å lese og gjøre arbeidsoppgaver”

Olivia uttrykker at utdannelse er det viktigste i livet hennes nå, og hun sier:

”Utdanning er viktig for meg fordi jeg ikke kan leve uten å få utdanning.”

Olivia liker å lese og gjøre arbeidsoppgavene de får på senteret. Hun forteller også at hun har mange interesser utenom å lese. Hun liker å synge, sy og pynte. Det faget hun liker best på skolen, er matlaging, og hun forteller at hun er en god kokk.

Bønn er viktig for Olivia, særlig når det gjelder skolen, og som hun sier: *”Hvis jeg ikke ber, kan jeg ikke få suksess på eksamen. Jeg kan ikke gjøre det bra på eksamen.”*

5.3.3 “Jeg har ingen venner her”

Olivia uttrykker at hun ikke har noen venner blant jentene på senteret. *”Jeg har ingen venner her. Jeg har venner, men utenfor senteret”*. Hun forteller at hun ikke kan

---

snakke med noen av jentene på senteret hvis hun har det vanskelig. Hun sier at hvis hun snakker med noen, så er det venner hun har på skolen utenfor senteret.

”Det har vært så vanskelig for meg å få venner her. Fordi når jeg er syk, isolerer de meg. Så jeg har ingen venner her.”

Olivia opplever at hun kan søke støtte hos Matron og Bibi hvis hun trenger hjelp.

”Bibi hjelper meg mye når jeg er syk, hun tar meg på sykehus.”

5.3.4 “Jeg følte meg alene”

Som avsnittet over viser, har Olivia få venner på senteret, og hun opplever at hun har få personer å støtte seg til. For å undersøke hvordan Olivia takler utfordringer, får hun spørsmål om å fortelle om en vanskelig situasjon og hva hun gjorde i den situasjonen. Hun forteller om en situasjon der hun var veldig dårlig og blødde mye fra underlivet. Hun opplevde at hun ikke kunne støtte seg på noen på senteret, og hun hadde ingen hun kunne be om hjelp fra. En legestudent som var på besøk på senteret, hjalp henne med medisiner.

”Det var den dagen jeg så blod komme fra underlivet. Jeg kunne ikke ligge eller sitte, det var vanskelig for meg. Det var en europeisk mann i fjor her som var legestudent. Han hjalp meg fordi han gav meg medisiner. Etter at jeg tok den medisinen, følte jeg meg bra.”

Hun gir uttrykk for at hun var redd i situasjonen, og hun sier: *”Jeg følte meg alene.”*

Det er vanskelig å si hvordan Olivia takler sykdommen. På spørsmål om hun kan fortelle andre om sykdommen, sier hun at hun ikke vet hva som feiler henne. *”Jeg kan ikke forklare til venner når jeg ikke vet hva som feiler meg.”*

5.3.5 “Jeg skal hjelpe andre foreldreløse”

Utdanning er en viktig del av Olivias fremtidsplaner, for som hun sier: *”Hvis du har utdanning, får du jobb, du tjener penger, du får lån og du kan bestemme selv. Men*

---

hvis du ikke har noen utdanning, må du fortsette å jobbe for andre folk.” Olivia har planer om å studere videre på skolen, og hun vil gjerne begynne på universitetet.

”Jeg vil fortsette mer med utdanning, så har jeg planer om å begynne på videregående, etter det vil jeg gå på universitet.”

Hun ønsker å bli lege, og hun vil gjerne bruke utdannelsen sin til å hjelpe andre ut ifra senteret hun nå bor på. Olivia mener hun kan bestemme over sin egen framtid, og en dag vil hun bli gift.

---

6. Kryss-analyse av casene

Det vil nå bli presentert en kryss-analyse for å få en oversikt over sammenfallende funn og ulikheter i funnene i de forskjellige casene. Kryss-analyse søker å finne mønstre som går igjen i casene og utfordrer forskeren til å lese og undersøke dataene på mange ulike måter (Borg m.fl. 2008, Stake 1995). Det hjelper også forskeren til å komme fram til en analytisk konklusjon og å svare på ”hvordan” spørsmålet i problemstillingen. Funnene vil bli sammenlignet i forhold til forskningsspørsmålene.

6.1 Hvordan opplever de seg selv og sin egen situasjon?

Alle tre jentene kommer fra fattigdom. De opplever den situasjonen de levde i før som svært vanskelig. De har alle mistet sine foreldre da de var yngre, og de har vokst opp hos nære slektninger. De forteller om en hverdag før de kom på senteret som var uforutsigbar, der de måtte jobbe for å få penger til mat, medisiner og skolemateriell.

Nå bor de på senteret og får utdanning. Både Miriam, Rose og Olivia sier at situasjonen deres har blitt bedre etter at de kom på senteret. En nevner at nå er situasjonen trygg, noe den ikke var før. De viser alle takknemlighet overfor senteret for at de får bo der.

Jentene beskriver en hverdag på senteret som svært strukturert og forutsigbar med faste gjøremål. Rose og Olivia legger mye vekt på arbeidsoppgavene som de har i løpet av dagen. Miriam er mer opptatt av samværet med jentene og aktivitetene de gjør utenom arbeidsoppgavene.

Olivia og Rose har HIV, men bare Olivia sier at hun til tider er svært syk. Rose sier hun ikke er preget av sykdommen. Begge opplever at de vil bli isolert og at ingen av de andre jentene vil være sammen med dem dersom de får vite at Olivia og Rose har

---

HIV. Rose gir også uttrykk for at de andre jentene vil fortelle det videre til andre utenfor senteret.

På spørsmål om de kan bestemme over noe i sin egen hverdag, sier alle nei. Miriam vil ikke si noe om det er noe hun ønsker hun kan bestemme over. De to andre jentene vil gjerne bestemme over hvilke skole de kan gå på. De gir begge uttrykk for misnøye med det valget som er gjort for dem, og de vet heller ikke hvorfor dette valget av skole er blitt tatt for dem.

Rose beskriver seg selv som en person som ønsker å vite og forstå ting, mens Miriam og Olivia beskriver seg selv som glade personer. Dette er lettere å se på Miriam enn på Olivia under selve intervjusituasjonen. Miriam smiler og ler ofte selv om hun har vanskeligheter med å svare på spørsmålene. Olivia er mer innesluttet og smiler bare en gang under intervjuet. Dette viser seg også utenfor intervjusituasjonen der Miriam smiler og ler hver gang jeg treffer henne. Olivia hører jeg sjelden le, men hun ler mye når hun sitter sammen med sydamen og Rose om kvelden.

Hvis de andre skulle beskrive dem tror Miriam og Olivia at vennene deres ville beskrive dem som bra. Rose er mer nyansert. Hun sier at noen ville nok beskrive henne dårlig fordi de opplevde at hun maste, mens andre ville oppfatte henne som en som ønsket å forstå ting.

6.2 Hva er viktig for dem i hverdagen?

Funnene viser at utdanning er svært viktig for alle jentene. Som Olivia sier hun kan ikke leve uten utdanning. En stor del av hverdagen går til å lese og studere, og alle nevner det å lese og skolearbeidet som det viktigste de gjør i løpet av en dag. Særlig Miriam og Rose trekker fram det å lære nye ting som viktig for dem for å bli selvstendige og mer kunnskapsrike. Alle jentene poengterer viktigheten og nødvendigheten av utdanning for å sikre seg en bedre framtid.

De har alle en formening om at det er aktiviteter som er viktig for dem og som gir dem mening i hverdagen utenom skole og lesing, men det er varierende svar på hvilke aktiviteter som er viktige for dem. Det er alt fra å trene, spille fotball med de andre, syng, arbeidsoppgaver, sang, dans og prate sammen med de andre jentene.

Rose og Miriam mener at samværet med de andre jentene på senteret er svært viktig for dem. Samlingene med sang og bønn er med på å skape samhold og viser at de er glade i hverandre. Samholdet bidrar til å hindre at de føler seg ensomme. Dette står i sterk kontrast til Olivia som opplever at hun ikke har venner på senteret, og hun nevner ikke samhold når hun forklarer hva samlingene betyr for henne.

6.3 Hva opplever jentene som støttende?

Både Rose og Miriam har venner på senteret som de opplever som støttende i vanskelige situasjoner, og som de kan prate med hvis de trenger det. Rose nevner Olivia som en person hun opplever det er lett å snakke med. Olivia på sin side sier hun ikke har venner på senteret, og det er ingen der hun kan snakke med.

Alle nevner Bibi (arbeidende styreleder på senteret) og Matron (husmoren) som viktige trygghetspersoner i hverdagen som kan være til hjelp og støtte i vanskelige situasjoner.

Troen er også viktig støttespiller for jentene. Gjennom bønnen søker de støtte og trygghet. Miriam og Rose opplever Gud som en som både kan gjøre dem friske og holde dem friske. For Olivia er Gud viktig når det gjelder å be om suksess på skolen og i livet.

6.4 Hvordan takler jentene utfordringer?

Rose og Miriam forteller at de takler situasjoner som de opplever som vanskelige ved å be om hjelp fra de andre jentene og voksne på senteret. Begge svarer bekreftende at situasjonen ble bedre da de hadde oppsøkt andre for å få hjelp. Utenom Bibi og Matron har Olivia ingen personer på senteret hun kan støtte seg til når hun snakker om hvordan hun takler vanskelige situasjoner. Hun forteller i stedet at i den tiden hun var syk, følte hun seg alene og at det var tilfeldig at hun fikk hjelp fra en gjest.

Både Olivia og Rose takler det å ha HIV ved ikke å fortelle det til andre. Forskjellen er at Rose i intervjusituasjonen sier hun vet hun er syk, men i redsel for å bli isolert lar hun være å fortelle det til andre eller hun sier hun feiler noe annet. Olivia bruker en annen strategi ved å fortelle til andre at hun ikke vet hva som feiler henne.

6.5 Hvilke håp og drømmer har de for framtiden?

Alle jentene er opptatt av å bli selvstendige og det å kunne ta vare på seg selv i framtiden. De ønsker å tjene sine egne penger og ikke være avhengige av andre mennesker.

Utdanning er derfor svært viktig for dem for å kunne få en god framtid. De ønsker alle å gå videre med utdanning etter videregående. De har store ambisjoner for utdannelsen sin og framtidig yrke. Alle tre er svært klare på hva de ønsker å bli når de blir større, og alle tre gir uttrykk for at de vil klare det. Bare Rose har et mer realistisk syn på hva hun kommer til å jobbe med. Hun tror hun vil starte en systue, isteden for president som hun nevner hun ønsker å bli.

Svarene på hvor de ønsker å bosette seg, er noe sprikende. Rose og Miriam vil flytte langt unna distriktet de kommer fra, mens Olivia gir uttrykk for at hun ville forsette å bo i nærheten av senteret og hjelpe andre barn som er tilknyttet senteret. Miriam og

---

Rose har heller intet umiddelbart ønske om å gifte seg, i alle fall ikke før de er økonomisk uavhengige. Olivia derimot ønsker å gifte seg og stifte familie.

---

7. Drøfting

Problemstillingen for forskningsprosjektet har som nevnt tidligere i oppgaven vært:

”Hvordan opplever foreldreløsejenter som er berørt av HIV og AIDS, seg selv og sin egen hverdag på barnehjem i Tanzania? Hvilke tanker har de om framtiden?”

Dette spørsmålet har blitt konkretisert og operasjonalisert gjennom forskningsspørsmålene (jfr. kap.1.2). I undersøkelsen har det vært ønskelig å finne ut hvordan de ser på seg selv og hvordan de opplever sin egen situasjon. Det har også vært ønskelig å se på hva som gir dem mening og hva som er viktig for dem i hverdagen. Hvilke mestringsressurser bruker de i situasjoner som er utfordrende og vanskelige? Har de noen eller noe de kan støtte seg til? Til slutt hvilke håp og tanker har de om framtiden? Forskningsspørsmålene har vært utgangspunkt for drøftingen der funnene i analysen har blitt diskutert og drøftet opp mot egne mulige tolkninger og annen teori og litteratur.

7.1 Hvordan opplever jentene seg selv og sin egen hverdag på senteret?

Under dette spørsmålet kommer det opp ulike temaer som forteller noe om hvordan jentene opplever sin egen hverdag.

7.1.1 Hvordan de ser på seg selv

Å ha et positivt selvbilde kan sees på som en viktig psykologisk ressurs for mestring av sin egen hverdag (Lazarus og Folkman, 1984). I resilience forskning har man funnet ut at det å ha et positivt selvbilde er en faktor som kan beskytte mot stress og mot andre risikofaktorer som kan gi en negativ utvikling (jfr. kap. 3.1.2). Selv om alle

---

jentene i denne undersøkelsen kommer fra en bakgrunn med fattigdom, sykdom og savn, viser de en stor glede ved livet. En av grunnene til dette tror jeg kan ha å gjøre med deres positive syn på seg selv. Alle tre jentene gir uttrykk for at de har positive kvaliteter ved seg selv som de virker stolte av. De opplever også at de andre jentene har et positivt syn på dem. I følge resilience forskningen kan det å få positive tilbakemeldinger og ha å tro på at andre synes godt om en, være beskyttende faktor (Rutter, 2000). Personens temperament kan også være en avgjørende faktor på hvordan man opplever hverdagen (Werner og Smith, 1992, Lassen, 1998). Det å ha et godt temperament og humoristisk sans kan påvirke ens psykiske helse. Det er viktig i forhold til å få venner og opprettholde et positivt perspektiv på sin egen tilværelse. To av jentene ser på seg selv som glade personer. Denne gleden ser jeg hos alle tre jentene også utenfor intervjusituasjonen. Det er mye latter når alle jentene på senteret er sammen, enten det er under sangen, leken eller når de holder på med arbeidsoppgavene. Denne humoren og gleden kan for meg virke som et lim som binder jentene sammen.

7.1.2 Opplevelsen av å være foreldreløs

For å kunne svare på spørsmålet om hvordan de opplever sin hverdag her og nå, har det vært viktig å få et innblikk i hvordan jentenes situasjon var før de kom på senteret.

Alle jentene i denne undersøkelsen er foreldreløse på grunn av AIDS og fattigdom. Forskning utført av USAID fra Øst Afrika viser at det å leve som foreldreløs på grunn av HIV og AIDS, skaper en svært vanskelig situasjon for mange av barna (Birdthistle, 2003). Mange foreldreløse barn lever i frykt og engstelse, sorg og håpløshet.

Forskningen viser at flere foreldreløse barn mister håpet og blir deprimerte eller aggressive når foreldrene dør. Jenter i ungdomsalder viser seg å være i en særlig risikogruppe for å få store lidelser og påkjenninger når foreldrene dør. De kan miste skolegang og må ofte bidra økonomisk til husholdningen og pleie andre familiemedlemmer. Det å gå på skole eller leve med gode, nære slektninger eller bli

---

knyttet til et HIV og AIDS program for foreldreløse, kan gi en forutsigbarhet og trygghet som kan minke traumene (ibid).

Dette sammenfaller med det som kommer fram i dette forskningsprosjektet. Jentene beskriver sin bakgrunnsituasjon som svært vanskelig og sorgfull. Dette kommer ikke bare fram i hva de sier, men også gjennom kroppsspråket og hvordan de forteller sine historier. Alle jentene i intervjuene ser ned når de beskriver historien sin. De snakker med lav stemme og har triste øyne. Dette kan tyde på at situasjonen deres før de kom på senteret var traumatisk, utforutsigbar og gav en opplevelse av håpløshet.

Jentene er lite meddelssomme og svært ordknappe når de snakker om sin egen fortid. Dette kan tolkes som at de syntes det er et tema det er vanskelig å snakke om, eller at dette er et tema de sjelden snakker om. Ut ifra hvordan de snakker og handler, kan det virke som om de ikke er vant til å snakke om sine følelser og egne opplevelser.

Uviljen til snakke kan også ha blitt forsterket ved at jeg er en hvit og en fremmed person. Det kan også ha en kulturell årsak. I mange afrikanske samfunn, særlig ute på landsbygda, er det ikke passende å vise følelsene sine, og det er ingen tradisjon å snakke med barn som likeverdige samtalepartnere. Mange barn og unge blir straffet både på skolen og i hjemmet hvis de viser negative følelser som er relatert til deres sorg og smerte. Det er ofte mangel på forståelse fra voksne som fører til at barn kan bli traumatisert ved sykdom og tap av foreldre. Barn blir ikke snakket til eller hørt på, derfor blir deres følelser ofte misforstått (UNAIDS, 2007).

7.1.3 Opplevelsen av å leve med HIV.

To av jentene lever med HIV. Rose har ingen symptomer på sykdommen. Etter at hun kom på senteret og fikk medisiner, opplever hun ikke seg selv som syk. Olivia derimot har mange symptomer på sykdommen og er til tider svært syk. Under intervjuet virker hun slapp, og hun hoster mye. Hun mener selv at hverdagen har blitt bedre etter at hun har fått medisinsk oppfølging.

For alle er det ikke selve sykdommen som er det verste å leve med, men stigmatiseringen og isoleringen fra det samfunnet personen lever i (ICRW, 2003). Dette er også noe Rose og Olivia gir uttrykk for. Frykten for at de andre jentene på senteret skal oppdage at de er smittet og bli isolert, virker større enn ønsket om å ha noen å dele problemer og vanskeligheter med. Det er vanskelig å vite om isoleringene fra de andre jentene faktisk ville ha skjedd, eller om dette er noe informantene bare tror. Undersøkelser viser at isolering av HIV smittede er svært vanlig i det østlige Afrika, og at uvitenheten rundt sykdommen er utbredt. I en stor undersøkelse av ICRW (jfr. kap 2.2) i 2003 gjort i Tanzania, Etiopia og Zambia kom det fram at de fleste tanzanianere har en viss overfladisk oversikt over hvordan HIV smitter og hvordan de kan beskytte seg. Mange mangler den dype forståelsen av HIV og AIDS. Flere av informantene i den undersøkelsen visste ikke forskjellen på HIV og AIDS. Flere trodde at en person med HIV ville dø fort, om ikke umiddelbart. De blandet korrekt viten med uriktig kunnskap. De hadde kunnskap om at smitten overføres gjennom blod og sæd, men de trodde også at man kunne bli smittet ved kroppskontakt og ved å drikke og spise av samme kopp og tallerken. Dette kommer også fram i dette forskningsprosjektet ved at informantene tror de andre jentene ikke vil være sammen med dem, ikke vil sitte ved siden av dem eller spise sammen med dem hvis de får vite at informantene har HIV. Informantene er også redde for at de andre jentene skal fortelle det til andre utenfor senteret.

Undersøkelsen til ICRW (2003) viste også at frykten for død og lidelse var så stor blant folk at de ikke orket å ha noe med sykdommen å gjøre og derfor holdt seg unna folk der AIDS sykdommen hadde kommet langt. Dette kan også være en grunn til at jentene i dette forskningsprosjektet er overbevist om at de andre vil isolere dem. I Olivia sin situasjon kan dette ha vært gjeldende. Hun gir uttrykk for at det er i situasjoner der hun har fysiske plager og smerter i forhold til sykdommen, hun føler seg alene og har ingen å støtte seg til.

HIV og AIDS blir ofte knyttet til uanstendige seksuelle handlinger. Folk unnviker HIV smittede ikke bare i redsel for å bli smittet, men også for å unngå syndige og skitne mennesker. På denne måten fører HIV og AIDS med seg mye skam og skyld (ICRW, 2003). I dette forskningsprosjektet forteller jentene om hvordan mange jenter i område får HIV ved salg av sex. Frykten for at de andre skal få vite om sykdommen, kan også bunne i at de er redde for å bli stemplet som prostituerte.

7.1.4 Opplevelsen av en forutsigbar hverdag

Jentene som deltar i undersøkelsen, viser stor takknemlighet og glede ved å bo på senteret. De forteller alle tre at de har det bra og alle tre uttrykker at situasjonen deres har blitt bedre etter at de kom på senteret. En av årsakene til at de opplever at hverdagen har blitt bedre, kan være at situasjonen deres nå har blitt mer forutsigbar og trygg. Når de forteller om hverdagen sin, beskriver alle tre en hverdag med faste gjøremål og en stram timeplan der det er lite rom for fritid og egne sysler. For norsk ungdom ville denne situasjonen fortone seg som tap av frihet og egenverd. For jentene på senteret virker det som om dette har vært redningen. Ut i fra det de sier, får jeg inntrykk av at dette ikke er noen forsakelse, men snarere noe som skaper en forutsigbarhet og trygghet for dem.

At jentene nå lever i en mer strukturert situasjon, kan ha ført til at hverdagen har blitt mindre kaotisk og mer konsistent og dermed mer forståelig for dem. De trenger ikke lenger være bekymret for om de får mat, penger til skolegang eller medisiner hvis de er syke. De vet nå hva morgendagen vil bringe. I et forutsigbart miljø der hendelser er kontrollerbare vil stimuli som kommer, bli møtt med en opplevelse av forståelighet og begripelighet. Antonovsky (2007) har uttrykt at hvis en person får leve i et miljø der hun kan utvikle en høy grad av opplevelse av begripelighet, kan hun møte ytre og indre stimuli eller uforutsette hendelser med en følelse av forståelighet og noe hun kan sette inn i en sammenheng (jfr. kap. 3.1.3). Når en person forstår situasjonen, så

---

takler hun situasjonen mer positivt. Hverdagen blir kontrollerbar, noe som igjen gir rom for opplevelse av mestring.

7.2 Hva er viktig for jentene i hverdagen?

7.2.1 Viktigheten av å få en utdanning

Et tema som viser seg å gå igjen i alle intervjuene, er viktigheten av å få utdanning og det å lære nye ting. Jentene bruker store deler av dagen til å studere. Dette virket ikke som noe offer for dem, men snarere noe som gir mening i hverdagen og håp for framtiden. Når man ser på den store prosenten av jenter som faller utenfor skoletilbudet i det sørlige Afrika, kan man forstå jentenes glede og entusiasme ved å gå på skolen (jfr. kap. 2.1.3). Alternativet til skolegang vil være å jobbe for andre og være avhengig av andre for å klare seg. Med en utdanning kan de nå tenke på en framtid der de muligens kan bli økonomisk uavhengige og få et bedre liv. Gjennom utdanning får jentene ikke bare faglig kunnskap, men også kunnskap og informasjon om sine egne rettigheter i samfunnet og hvordan de kan være seg bevisst sitt eget menneskeverd. Jentene lærer å tenke kritisk, stille spørsmål ved gamle tradisjoner og kjønnsroller. De kan lære å løse problemer og samhandle med andre. De kan få økonomisk veiledning, og de kan lære å ta vare på sin egen helse. Ved å ta en utdanning kan jentene få hjelp og veiledning til å sette sine egne mål for framtiden. Slik kan de utvikle en trygghet og selvtillit som kan gi dem styrke til å ta gode valg for seg selv.

Utdanning gir ikke bare håp for framtiden, men også opplevelse av å kunne mestre noe i hverdagen. Kompetanse er nær knyttet til det å kunne noe. Dette er også noe jentene gir uttrykk for. To av jentene går på yrkesfaglig skole der de lærer å sy. Selv om de gjerne vil gå på en annen skole, får de nå en kompetanse i syfaget, noe som de gir uttrykk for er svært viktig for dem (jfr. kap 4.1.3 og 4.3.2). Det kan virke som om

---

det å kunne et håndverk, gir dem en opplevelse av å mestre noe i hverdagen. I følge Rutter (1985), referert i Sommerschild (2008), er en av rammebetingelsene som gir god grobunn for motstandskraft, personens egne erfaringer av å kunne noe. Hvis personen har en kompetanse eller en opplevelse av å kunne noe som svarer til personens muligheter for mestring, vil det kunne styrke personens egenverdfølelse.

Å tilegne seg kompetanse vil ikke bare si å kunne noe på ett spesifikt felt. Å være åpen for andres erfaringer og ideer kan gi ny kunnskap. I en videre forstand vil det å tilegne seg ulik kunnskap og kompetanse gi et bredt repertoar av ferdigheter, kunnskaper og holdninger som kan styrke personens framtidsmuligheter (Befring, 2008). To av jentene presiserer at det å tilegne seg ny kunnskap er med på å utvide horisonten deres og gi nye erfaringer. Å lytte til andres ideer og synspunkter er med på å skape ny innsikt, og det hjelper dem å utvikle seg og føre dem framover (jfr. kap. 4.1.2 og 4.2.2). I følge Antonovsky (2007) er personer med høy OAS en person som er åpen for ny kunnskap. Personen vil søke informasjon som har verdi for en og gjøre denne nye kunnskapen begripelig (Egeland, 2003). Personen får bedre mulighet til å ta vare på seg selv og bli en god aktør i sitt eget liv (Befring, 2008).

Det å få kompetanse innenfor et felt og det å kunne noe kan også skape mening i tilværelsen. Alle jentene har aktiviteter i hverdagen som de opplever de kan, og som de er gode på. Dette er ting som er viktige for dem. Det er alt fra syng, sang, dans, matlaging og fotball. Personer med sterk opplevelse av meningsfullhet har enkelte områder i livet som er viktige for dem (Breilid, 2007). Jentene viser større entusiasme og er mer villige til å snakke i intervjusituasjonen når de får spørsmål om hva som er viktig for dem i hverdagen og hvilke aktiviteter de liker å gjøre. Har man noe som er viktig for en, vil det skape engasjement og gi en opplevelse av at noe er verdt å investere i. Det vil gi personen en opplevelse av mestring, noe som igjen gir en motivasjon til å gå videre i livet (Antonovsky, 2007).

7.2.2 Viktigheten av å være til nytte

Det å være til nytte, få og ta ansvar og vise omsorg for andre, mener Sommerschild (2008) gir rik næring til egenverdsfølelsen. Å styrke egenverdfølelsen vil igjen være med å bygge opp motstandskraften slik at man kan møte og mestre motgang på en god måte. To av jentene presiserer at arbeidsoppgavene er viktig for dem. Jeg opplever at arbeidsoppgavene er en mulighet for jentene til å gi noe tilbake til senteret. En viktig del av arbeidet på senteret er å bevisstgjøre jentene på at de ikke bare kan få, men de må også arbeide for den støtten og hjelpen de får. Arbeidsoppgavene er med på å lære jentene å ta ansvar for det som er rundt dem og for det fellesskapet de lever i. Jentene gir uttrykk for at arbeidsoppgavene er viktige fordi de opplever at de gjør noe nyttig for senteret og at de skal bli vant til å jobbe og dermed bli selvstendige og klare seg selv i framtiden (jfr.4.1.2).

7.2.3 Viktigheten av å være sammen med andre.

To av jentene nevner at samværet med de andre jentene har stor betydning for dem. Dette fellesskapet kommer tydelig fram under samlingene der de synger, danser og ber. Samlingene gir en opplevelse av samhold der de kan vise at de er glade i hverandre, og det minker følelsen av å være alene og ensom. Sommerschild (2008) snakker om nettverkets betydning for å utvikle god motstandskraft. Ved å være i et fellesskap der man har felles normer og verdier, kan det skapes en tilhørighet som kan være med på å gi livet en overordnet mening.

7.3 Hva opplever jentene som støttende?

7.3.1 Opplevelsen av å ha andre personer som støttespillere

Som nevnt i kapitlet ovenfor, gir Rose og Miriam uttrykk for at fellesskapet med de andre jentene skaper en opplevelse av samhold. Mange av jentene på senteret har tidligere i livet opplevd at nære relasjoner har forsvunnet. For å bøte på dette savnet er det viktig for jentene å ha minst en nær relasjon som de kan støtte seg på. Det å ha en nær fortrolig er helt sentralt som en grunnleggende ressurs i livet (Sommerschild, 2008). Både Rose og Miriam sier at de har gode venner blant de andre jentene som de bruker som støttespillere og som fortrolige samtalepartnere. Rose nevner Olivia som en god samtalepartner. Olivia på sin side opplever at hun ikke kan snakke fortrolig med noen av jentene på senteret. Dette kan skyldes at Olivia nettopp hadde vært gjennom en sykdomsperiode der hun følte seg ensom og isolert. Denne ensomhetsfølelsen vil muligens avta når hun blir friskere og kan delta mer i fellesskapet med de andre.

Bibi (styreleder ved senteret) og Matron (husmor) er også viktige støttepersoner for jentene. Dette er stabile voksne som skaper trygghet, slik at jentene opplever å bli tatt vare på i hverdagen, ikke minst under sykdom. Denne tryggheten som jentene sier de opplever, blir skapt gjennom forutsigbarhet i hverdagen, gjennom den bekreftelsen på egenverd de får av de andre og gjennom tilhørigheten med andre. Gjennom den tryggheten fellesskapet på senteret gir, vil jentene kunne bygge opp god motstandskraft i møte med framtidige utfordringer (Sommerschild, 2008). Dette sammenfaller med det som også kommer fram i resilience forskningen, der det å ha et nettverk å støtte seg til i vanskelige situasjoner er en viktig beskyttende faktor når man møter motgang i livet (Lassen, 1998, Rutter, 2000). Det å ha personer i sitt nærmiljø som gir emosjonell støtte og veiledning, sier Lazarus og Folkman (1984) er

---

en sentral mestringsressurs når en person kommer opp i vanskelige og traumatiske hendelser (jfr. kap. 2.1).

7.3.2 Opplevelsen av å ha troen som støttende

Å tilhøre en religion og ha en god trosforankring kan i følge Antonovsky (2007) styrke opplevelsen av sammenheng (OSA). Troen på en Gud kan være med på å skape mening og forutsigbarhet i hverdagen. Lazarus og Folkman (1984) mener også at det å ha et håp og en tro på en kjærlig og positiv Gud, der man selv har kontroll over sine handlinger og konsekvenser av dem (inter locus of control), er viktig for opplevelsen av mestring av sitt eget liv. Det er ikke all tro som gir opplevelse av mestring. Å tro på en straffende Gud kan skape angst og frykt. Å ha tro på en Gud som styrer alt (external locus of control), kan føre til at man vurderer seg selv som hjelpeløs og dermed opplever at man ikke selv kan løse sine egne problemer (Lazarus og Folkman, 1984). Troen på Gud er viktig for alle informantene i denne undersøkelsen. De gir uttrykk for at de tror på en allmektig Gud som kan gjøre alt. Gud kan gjøre dem friske eller holde dem friske og hjelpe dem på eksamen. Jeg opplever ikke at jentene tror på en straffende Gud som hindrer dem i å selv ha kontroll over eget liv og ta egne valg. Jeg opplever at troen er med på å skape en trygghet i hverdagen for jentene på senteret. Dette er også noe jentene uttrykker i intervjuene. I følge resiliensce forskning kan tro og religiøs aktivitet skape en trygghet som kan ha en positiv effekt mot stress og traumatiske hendelser (Lassen, 1998).

Det er en stor religiøs aktivitet på senteret. Mye av tiden i hverdagen går med til bønn, sang og bibellesning. Som referert i kap. 2.3 er religion en stor del av den afrikanske kulturen. Afrikanere er svært religiøse mennesker, noe som ligger i hele deres identitet (Mbiti, 1991). Dette viser seg blant annet i hvordan jentene oppfatter spørsmålene om tro i intervjuet. I utgangspunktet er spørsmålet om de har noen tro og om de ser på seg selv som religiøse personer. Dette viser seg å være et vanskelig

---

spørsmål å svare på, og det virker som om jentene ikke forstår spørsmålet. Grunnen tror jeg ligger i at for dem er det ikke noe alternativ til å være en religiøs person. Jeg tror at for dem har alle mennesker en religiøs forankring uansett hvilken trosretning man måtte tilhøre. Når jeg snur på spørsmålet og spør hva troen betyr for dem og om bønn er viktig, blir det lettere for jentene å svare.

Som jeg har nevnt tidligere er troen på Gud noe som gir hver enkelt jente en opplevelse av trygghet og forutsigbarhet i hverdagen. Troen er ikke viktig bare på det individuelle plan. Under samlingene med bønn og sang opplever jeg at troen og lovprisningen er noe som binder jentene sammen og et sted der de får utfolde seg som enkeltmennesker og som gruppe. Dette er også noe som to av jentene gir uttrykk for under intervjuene (Jf.r. kap. 4.1.2 og 4.2.2), der de sier at i fellesskapet med bønn og sang skapes det et samhold mellom jentene. Dette samsvarer med det Mbiti (1989) sier om tro og felleskap i den afrikanske kulturen. I følge ham er ikke troen primært for det individuelle mennesket, men for det fellesskapet man lever i. Det å være menneske er å være deltaker i et religiøst fellesskap som involverer deltagelse i seremonier, lovprisninger og ritualer. Gjennom dette religiøse fellesskapet bygger man sin identitet og sitt fundament, og man blir klar over sin egen eksistens (Mbiti, 1989).

7.4 Hvordan takler jentene utfordringer?

Jentene får spørsmål om de kan be om hjelp fra andre hvis de opplever en situasjon som er vanskelig. Alle tre jentene forteller at de har personer de kan spørre om hjelp fra. Rose og Miriam kommer med konkrete eksempler på situasjoner som har vært vanskelige der de har bedt en voksen om hjelp, og der situasjonen har blitt bedre, (j.fr. 4.1.4, 4.2.4). Dette viser at jentene har noen strategier som de kan bruke når de opplever en utfordrende situasjon. Det å ha gode problemløsningsferdigheter er en god mestringsressurs i hverdagen. En god problemløsningsferdighet er i følge

---

Lazarus og Folkman (1984) å ha evnen til å analysere situasjonen og deretter søke informasjon og oppsøke den hjelp som er hensiktsmessig for situasjonen.

Både Rose og Olivia har ulike strategier på hvordan de takler sykdommen og hvordan de skal unngå å bli isolert og stigmatisert. Begge har funnet løsninger som vil gjøre deres tilværelse håndterbar. Ut i fra Antonovsky (2007) sine teorier om OAS vil en person som opplever sin situasjon som håndterbar og håndgripelig, være i stand til å bruke sine mestringsressurser og møte utfordringer på en konstruktiv måte. Det virker ikke som om jentene ser seg selv som offer, men at de gjennom de mestringsressursene de har til rådighet, er i stand til mestre sin egen situasjon. Det kan sees som om de har en høy grad av håndgripelighet (Antonovsky, 2007).

7.5 Hvilke drømmer og håp har jentene for framtiden?

For å skape sin egen framtid er det viktig å ha håp og drømmer. I følge Fromm (1971), referert i Egeland (2006), er håpet en forutsetning for å skape forandring og virker som en drivkraft til å håndtere sin egen situasjon. Videre sier Fromm at håpet er knyttet til livets eksistensielle dimensjon. Det å ha et håp gjør det meningsfylt å mestre situasjonen. Et liv uten håp er et liv uten mening (Egeland, 2006).

Som nevnt tidligere i oppgaven lever en stor del av befolkningen i Tanzania under fattigdomsgrensen på en dollar dagen (j.fr kap. 2.1). Det å leve i fattigdom der man ikke vet hva morgendagen vil bringe, gjør at mange lever med en framtidsutsikt på to dager. Det å ha håp og legge planer for framtiden gir for mange ingen mening. Mange vil akseptere sin situasjon slik den er og gjør derfor ingen anstrengelser for å forandre den. Denne aksepten kan for noen bli en mentalitet og en måte å overleve på. I følge styrelederen på senteret mister mange av de unge jentene som lever med sykdom og fattigdom, sin verdighet eller sansen for verdighet. Om de lever som prostituerte, tiggere eller tar en utdanning, blir uten betydning. Senteret har som oppgave å lokke

---

fram drivkraften hos jentene til å leve igjen. Ved å gi dem mestringsopplevelser, utdanning og veiledning får de mulighet til å sette sine egne mål, ta ledelsen over eget liv og skape sin egen framtid. Dette kommer også fram under intervjuene med jentene. På spørsmålene som handler om håp og drømmer for framtiden, har jentene ingen vanskeligheter med å svare og mange av svarene virker svært gjennomtenkte. Alle har et håp om en utdanning og en god jobb. De uttrykker klare mål om hva de ønsker med livet sitt. Resilience forskning viser at det å ha en positiv tro på sin egen framtid og det å ha en opplevelse av å kunne påvirke sin egen framtid, er gode beskyttelsesfaktorer for ungdom som har vokst opp i et belastende miljø (Werner, 2005). Ved å ta utdanning og få jobb kan jentene på senteret bli selvstendige. De vil kunne ta egne valg i livet om hvor de skal bo og hvem de skal gifte seg med.

---

8. Avslutning

Resultatene av undersøkelsen er drøftet inngående i lys av teori fortløpende gjennom kapittel 7. Dette kapittel er derfor bare en kort oppsummering i lys av problemstillingen. Kapitlet vil også gi en refleksjon over forskningsprosessen.

Funnene i denne undersøkelsen kan ikke generaliseres til å gjelde alle foreldreløse jenters opplevelse av egen hverdag. Et annet utvalg ville kanskje ha kommet fram til andre funn. Hovedmomentene i undersøkelsen er likevel forenlige med det som litteraturen på området viser til.

Undersøkelsens funn viser at det er en stor samvariasjon i hvordan jentene opplever hverdagen sin. Gjennom en svært strukturert hverdag ser det ut til at de opplever sin egen situasjon som trygg, forutsigbar og håndterbar. Det som går igjen hos alle informantene, er viktigheten av å bli selvstendige og kunne ta vare på seg selv i framtiden. Både utdannelsen, det å tilegne seg ny kunnskap og jobbe med arbeidsoppgavene er viktige faktorer for å bli selvstendige.

Ut i fra Antonovsky sitt begrep om ”opplevelse av sammenheng” får jeg gjennom undersøkelsen inntrykk av at jentene opplever sin situasjon på senteret som begripelig, håndterbar og meningsfull. Gjennom en fast og strukturert hverdag blir tilværelsen begripelig og forståelig. De har mestringsressurser tilgjengelig slik at utfordringer blir håndterbare. De har også områder i livet som er viktige for dem og som gjør tilværelsen meningsfull.

Hvordan jentene opplever hverdagen sin, blir i oppgaven også belyst gjennom hvordan de opplever å ha både andre personer og troen som støttespillere i hverdagen. To av jentene opplever å ha et samhold med de andre jentene. Når det gjelder Olivia, tror jeg hun vil oppleve fellesskapet med de andre når hun bli friskere og sterkere. Gjennom det fellesskapet som er mellom jentene, og den tryggheten og omsorgen som

---

Bibi, Matron og de andre voksne på senteret gir, får jentene mulighet til å styrke sitt egenverd og bygge opp selvrespekten. Samholdet mellom jentene blir også skapt gjennom det åndelige fellesskapet. De felles verdiene og fellesopplevelsene de opplever i samlingen med sang og dans, er med på å gi mening i hverdagen. Dette fellesskapet vil kunne være med på å bygge god motstandskraft i møte med livets utfordringer i framtiden (Sommerschild, 2008).

På den andre siden viser funnene at det er lite samhold blant jentene når det gjelder åpenheten rundt HIV og AIDS. Begge jentene som har HIV, gir uttrykk for at de vil bli stigmatisert hvis de forteller at de er blitt smittet. Det kan være viktig for jentene på senteret at det blir mer åpenhet rundt HIV og AIDS på senteret, og at jentene slipper å oppleve at de står alene med sykdommen. Opplevelsen av stigmatisering og diskriminering over lengre tid kan føre med seg følelsen av håpløshet og meningsløshet, og de kan fratas troen på en framtid.

Jentene i undersøkelsen har fått mulighet til å få utdanning. De har fått mulighet til å lære nye ting, en opplevelse av å være til nytte og å ha mestringsopplevelser. Alt dette gjør at jentene har fått en tro på seg selv, sine egne rettigheter og dermed også en tro på framtiden. I undersøkelsen kommer det klart fram at jentene har planer og forhåpninger for sin egen framtid. Jentene har satt seg egne mål, og de har tro på at de kan klare å nå disse målene.

8.1 Avsluttende refleksjoner

Arbeidet med oppgaven har vært en lang og til tider krevende prosess. Å begi seg inn på et felt som jeg hadde så lite kunnskap og kjennskap til fra før, har gitt meg en del utfordringer underveis. Jeg har blitt utfordret i forhold til min førforståelse og mine forventninger til hva jeg ville møte i det feltet jeg skulle undersøke. Jeg ser i ettertid at min mangel på den kulturelle forståelsen av hvordan tanzanianere snakker sammen

---

pluss min uerfarenhet i intervjusituasjonen, kan ha ført til at mye informasjon kan ha gått tapt. Jeg opplevde at informantene ikke gav så fylldige svar som jeg hadde håpet på. Gjennom tolken ble mange av spørsmålene mer ledende enn det som var meningen i utgangspunktet. I analysen har det vært vanskelig å se om svarene samsvarte med de spørsmålene jeg stilte. Jeg har derfor stilt meg spørsmål om validiteten på funnene har vært gode nok.

Jeg opplever at studien har vært viktig for meg og mine informanter. I denne oppgaven har jeg prøvd å belyse tre foreldreløse jenters historier og deres opplevelser og forståelse av sin egen situasjon og sitt hverdagsliv. Jeg håper at jentenes erfaringer kan gi oss et innblikk i og ydmykhet overfor hvordan det er å mestre sin egen hverdag tross fattigdom, sykdom og tap av omsorgspersoner. Jeg har også et ønske om at vi gjennom jentenes historier kan få en forståelse av hvor viktig det er å gi foreldreløse jenter utdanning, kunnskap, mestringsoppgaver og håp for framtiden. Slik kan de få mulighet til å skape sitt eget liv og eie sin egen framtid.

Kildeliste

- Antonovsky, A. (2007). *Helsans mysterium*. Stockholm: Bokforlaget Natur och Kultur.
- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Fagernes: Det Norske Samlag.
- Befring, E. (2008). Forebygging i en psykososial kontekst. I Befring, E., og Tangen, R. (Red). *Spesialpedagogikk*. (s. 170 – 199). Oslo: Cappelen Akademiske.
- Birdthistle, I. (2003). *Understanding the Needs of Orphans and Other Children Affected by HIV and AIDS in Africa*, USAID, United States Agency For International Development. Hentet 1. november 2009, fra <http://www.unaids.org/>
- Borg W.R., Gall, M & Gall, J.P. (2003). Ch 14 Case Study Research' i 'Educational Research'. An Introduction. I *Educational Research. An Introduction*. (s. 434-474). Oslo: Institutt for spesialpedagogikk.
- Breilid, N. (2007). *Ungdom og læringserfaringer, en survey studie av ungdomslæringserfaringer på ulike arenaer*. Akademisk avhandling, Universitetet Oslo. Oslo
- Breilid, N., og Møller Sørensen, P.(2008). Skole og læringsbetingelser for ungdom i risiko. I E. Befring & R.Tangen (Red). *Spesialpedagogikk*. (s. 531 – 549). Oslo: Cappelen Akademiske.
- Bø, I., og Helle, L. (2002). *Pedagogisk ordbok. Praktisk oppslagsverk i pedagogikk, psykologi og sosiologi. Risiko og sunn utvikling*. Otta: Gyldendal Akademisk.

-
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Egeland, E. (2006). Eksepsjonelle kreftpasienter. *Klinisk sygepleje*. 20(4), 14 – 22.
- Halvorsen, K. (2003). *Å forske på samfunnet – en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: J.W. Cappelen.
- Human Right Watch. (2001). *Kenya: Government Neglects AIDS Orphans*. Hentet 6. mai 2009, fra [http:// www.hrw.org/en/news/2001/06/24/kenya-government-negelects](http://www.hrw.org/en/news/2001/06/24/kenya-government-negelects)
- ICRW. (2003). *Disentangling HIV and AIDS, STIGMA in Ethiopia, Tanzania and Zambia*. International Center for Research on Women. Hentet 1. november 2009, fra <http://www.icrw.org/>
- Kvale, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademiske,
- Kirkens Nødhjelp. (2005). *Priority programmes, HIV and AIDS*. Hentet 21. oktober 2008, fra <http://easternafrika.nca.no/>
- Kirkens Nødhjelp. (2008). *Fakta om Tanzania*. Hentet 14. februar 2010, fra <http://www.kirkensnodhjelp.no/>
- Lassen, L M. (1998). *Parenting children with rare progressive disabilities: a study of parents' needs related to stress and coping*. Akademisk avhandling. Universitetet i Oslo. Oslo.
- Lazarus, R., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer Publishing.

-
- Malterud, K., & Walseth, L.T. (2004). Salutogenese og empowerment i et allmennmedisinsk perspektiv. *Tidsskrift Norsk lægeforening*, 124(1), 65-66.
- Maxwell, J. (1992). "Understanding and Validity in Qualitative Research". I *Havard Educational Review*. (s. 279-300). Oslo: Institutt for spesialpedagogikk.
- Mbiti, J. (1989). *African religions and philosophy*. Great Britannia: Heinemann Education.
- Mbiti, J. (1991). *Introduction to African Religion*. Great Britannia: Heinemann Education.
- NESH. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. De nasjonale forskningsetiske komiteer. Hentet 29. november 2008, fra <http://www.etikkom.no/retningslinjer/NESHretningslinjer/personer/12>
- Norad. (2008 a). *Barn og Ungdom*. Hentet 21. oktober 2008, fra <http://www.norad.no>
- Norad. (2008 b). *Kvinner*. Hentet 21. oktober 2008, fra <http://www.norad.no>
- Norad. (2008 c). *Yrkesutdanning og jenter høyt på Afrikas utdanningsagenda*. Hentet 21. oktober 2008, fra <http://www.norad.no/>
- Norad. (2008 d, 24. mai.). *Førskole, grunnskole og videreutdanning*. Hentet 21. oktober 2008, fra <http://www.norad.no/>
- Norad. (2010). *Grunnskole*. Hentet 14. februar 2010, fra <http://www.norad.no/Satsingsomr>
- Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). (2008). Fra <http://www.nsd.uib.no/>

PLAN (2008) *Kunnskap er veien ut av fattigdom*. Hentet 06. mai. 2009, fra

<http://www.plan-norge.no>

Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode. En innføring med vekt på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.

Rutter, M. (2000). Resilience Reconsidered: Conceptual Considerations, Empirical Findings, and Policy Implications. I Shonkoff, J. P., & Meisels, S. J. (Red.). *Handbook of early childhood intervention*. 2. s. 651-682. Cambridge: Cambridge University Press.

Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (1996). *Selvoppfatning, motivasjon og læringsmiljø*. Otta: Tano A.S.

Sommerschild, H. (2008). Mestring som styrende begrep. I Gjærum, B., Grøholdt, B., og Sommerschild, H. (Red) *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. (s. 21- 63). Oslo: Universitetsforlaget.

Stake, R.E. (1995). *The Art of Case Study Research*. United States of America: Sage Publications.

TACAIDS. (2007). *The second national multi-sectoral strategic framework on HIV/AIDS 2008-2012*. Hentet 14. februar 2010 fra http://www.tanzania.go.tz/hiv_aids.html/

UNAIDS. (2005, April). *HIV - Related Stigma, Discrimination and Human Rights Violations, Case studies of successful programmes*. Hentet 1. november 2009, fra http://data.unaids.org/publications/irc-pub06/JC999-HumRightsViol_en.pdf

UNAIDS. (2007, desember). *Reducing HIV Stigma and Discrimination: a critical part of national AIDS programmes A resource for national stakeholders in the HIV*

-
- response*. Hentet 1. november. 2009, fra
http://data.unaids.org/pub/Report/2008/JC1521_stigmatisation_en.pdf
- UNAIDS. (2008 a), *Addressing societal causes of HIV risk and vulnerability*. Hentet 1. november 2009 fra
http://data.unaids.org/pub/GlobalReport/2008/jc1510_2008_global_report_pp63_94_en.pdf
- UNAIDS. (2008 b). *Countries, Republic of Tanzania*. Hentet 8. mars 2010 fra
<http://www.unaids.org/>
- UNESCO. (2009). *Education , mission*. Hentet 1. november 2009 fra
<http://www.unesco.org/en/efa/mission/>
- UNICEF. (2007). *Fakta om HIV og AIDS*. Hentet 6. mai 2009 fra <http://unicef.org>
- Vedeler, L. (2000). *Observasjonsforskning i pedagogiske fag. En innføring i bruk av metode*. Oslo: Gyldendal akademiske.
- Werner, E. E., & Smith, R. S. (1992). *Overcoming the odds. High risk children from birth to adulthood*. NY: University Press.
- Werner, E, E. (2000). Resilience Research, Past, Present and Future, i Peters R.D, Leadbeater, B., and MacMahon, R.J. (Red). *Resilience in Children, Families and Communities*, (s. 3 – 12). New York: Kluwer Academic.
- Werrema, I.J. (2006). *Tanzanians to the promised land*. Tanzania.
- Wormnæs, O. (2008). Om forståelse, tolkning og hermeneutikk. I *Om forståelse, tolkning og hermeneutikk*. Oslo: Institutt for spesialpedagogikk.

Aadland, E. (2004). ' *Eg ser på deg... ' Vitenskapsteori i helse og sosialfag*'. Oslo: Universitetsforlaget.

Video:

Anonymisert i samsvar med etiske refleksjoner i kap.4.8

Vedlegg

Intervjuguide:

Introduksjon:

Informasjon om hvem jeg er

Informasjon om hva går prosjektet ut på

Begrunnelse hvorfor hun er valgt ut som informant

Informasjon om frivillig samtykke

Informasjon om taushetsplikt, konfidensialitet og anonymitet.

Informasjon av bruk av lydbånd

Informasjon om bruk av tolk

Personalia:

Hvor gammel er du?

Hvor lenge har du bodd på barnehjemmet?

Hvor kommer du fra?

Jeg kjenner ikke deg, men jeg vil gjerne bli kjent med deg. Kan du fortelle meg noe om deg selv, hvordan vil du beskrive deg selv?

- Familie, hvor mange er det i familien din, har du kontakt med noen i familien din?
- Hvilke egenskaper har du?

-
- Har du en tro. Er du en religiøs person?
  - Har du venner?

Beskrivelse av sin egen hverdag:

Kan du fortelle meg hva du gjør en helt vanlig dag, fra du står opp til du legger deg.

- Hvilke aktiviteter er du med på?
- Hva har du ansvar for?
- Hva liker du best å gjøre?
- Er det noe av det du gjør i løpet av en dag som er spesielt viktig for deg? Kan du fortelle mer om det?
- Hva ville du helst latt være å gjøre? Kan du fortelle litt mer om hvorfor?

Tenk deg en dag eller situasjon i forrige uke som var spesielt god for deg.

- Hva gjorde denne dagen/situasjonen spesielt god?
- Var det noe spesielt som skjedde?
- Var det noe du gjorde som gjorde dagen/situasjonen spesielt god? (kan du fortelle mer om det?)
- Var det noe andre gjorde for at denne dagen/situasjonen ble spesielt god?

Tenk deg en situasjon som du synes er vanskelig.

- Kunne du gjort noe for at situasjonen skulle bli bedre?
- Var det noe andre kunne gjøre for å bedre situasjonen?
- Kunne du be andre om hjelp? Hvem ville du be om hjelp fra?

Hva kan du bestemme over i hverdagen din?

- Er det noe du ikke kan bestemme over?
- Hva synes du om det?

-
- Hvordan opplever du de oppgavene du må gjøre i løpet av en dag.

Hvis du ikke hadde bodd på barnehjemmet, hvordan tror du hverdagen din hadde vært da?

- Hvor ville du ha bodd?
- Hva ville du ha gjort i løpet av dagen?

Venner og betydningsfulle andre.

- Kan du fortelle om noen aktiviteter du gjør med vennene dine? Hvorfor liker du akkurat dem?
- Hvordan tror du vennene dine vil beskrive deg?
- Hvilke mennesker opplever du som viktige for deg i hverdagen? Hvorfor er akkurat disse menneskene viktige for deg?

Tro

- Hva betyr troen for deg i hverdagen din?
- Morgensamlingene, sangen og kveldsamlingene, hva betyr disse møtene for deg?

Helse

- På hvilken måte påvirker HIV/ AIDS hverdagen din?
- Hva synes du om det?
- Hvis du skulle fortelle andre om HIV/AIDS, hva ville du fortelle dem?
- Hvorfor er det viktig for deg at andre hører dette?

Utdanning:

Mener du at utdanning er viktig og evt. hvorfor mener du det?

- Hva liker du med skolen?
- Hvilke fag liker du?
- Hvilke fag føler du at du mestrer?
- Hvilke fag liker du minst?
- Hvilke planer har du for bruk av utdanningen din?
- Hvis du ikke fikk gå på skole, hva ville du gjort da? Hva synes du om det?

Framtiden:**Om noen år skal du flytte fra barnehjemmet, hva tenker du om det?**

- Hva ønsker du å gjøre?
- Hva slags jobb ønsker du å ha?
- Hvor vil du bo?

Opplever du at du kan bestemme over din egen framtid?

- Når det gjelder utdanning?
- Når det gjelder giftemål?
- Når det gjelder økonomi?
